

WIOLETTA ZIELECKA-MIKOŁAJCZYK (Toruń)

ANTEMORTEM DOCUMENTS OF EASTERN ORTHODOX
AND UNIATE BURGHERS OF VILNIUS
FROM THE FIRST HALF OF THE 18TH CENTURY*

Key words: last wills, registers, inventories, Eastern Orthodox Church, Uniate Church, religious records, inheritance law, funerals, religious brotherhood

The edition of *antemortem* documents of Eastern Orthodox and Uniate burghers of Vilnius in the first half of the 18th century has been addressed previously. In the 19th century, the Vilnius Archeographic Committee under the auspices of the tsarist authorities issued a few last wills made by individuals belonging to the Eastern Orthodox and the Uniate elite of the city's merchants¹. However, the research omitted the registers of movables and documents confirming individual legacies. For almost one and a half centuries, the edition of *antemortem* documents made by Eastern Orthodox inhabitants of Vilnius has been forgotten. The history of the city in this period has not been of particular interest for historians². The above-mentioned reasons mean that the present state of knowledge about this part of the Vilnius community is scarce, which justifies the author's effort to continue the editorial works given up a long time ago.

It is hard to say how many Eastern Orthodox believers lived in Vilnius in the period under question. By the end of the 17th century, their number was decreasing owing to conversion to the Uniate Church, which provided them access to the city's offices. From 1666 Orthodox believers were not allowed to be among the magistrate consisting of 24 members, the first half of whom were Roman Catholics, while the other half were Uniates³. As late as the end of the 17th century members

* The project has been financed from the funds of the National Program for the Development of the Humanities – decision no. 11H 13 0281 82.

¹ *Акты издаваемые Виленскою археографическою комиссиею для разбора древних актов* (further: АВАК), т. 9, Вильна 1878, no. 178, pp. 525–532; no. 179, pp. 533–536; no. 180, pp. 536–545; no. 182, pp. 545–549.

² In some aspects the authors referred to last wills, funeral culture of inhabitants of Vilnius in the work by Wioletta ZIELECKA-MIKOŁAJCZYK, *Prawosławni i unicy w Rzeczypospolitej wobec życia i śmierci w świetle testamentów*, Warszawa 2012, pp. 113, 235, 155, 225, 232, 245, 339, 341.

³ Василий Г. Василевский, *Очерк истории города Вильны*, [in:] *Памятники русской старины в западных губерниях империи*, т. 6, сост. Помпей Н. Батюшков, Санкт Петербург 1874, pp. 80, 88.

of the Eastern Orthodox Church found it more difficult to enter guilds or guild authorities. They attempted to change their situation, sometimes with the help of the magistrate, which gave rise to protests from members of the Uniate Church⁴. The families of the Dorofiejewicz, the Żurobińskis, the Życzewskis, the Grekowskis, the Omeljanowicz and the Hukowicz remained loyal to the Orthodox Church along with almost all the testators of the last wills presented below. In the 17th century, members of the Lebedzicz, Kukowicz and Filipowicz families⁵ converted to the Uniate Church. Some families of merchants were divided on account of different denominations. Jan Kossobucki, whose last will is presented below, remained an Eastern Orthodox believer, whilst his brother Michał must have switched to the Uniate Church for in 1734 he was the mayor of Vilnius. Family connections, common interests and the need to secure them meant that religious issues were of secondary importance. This is clearly visible from the example of last wills the protectors and executors of which were not only Orthodox co-believers, but also clients, along with the Roman Catholic and Uniate elite of Vilnius officials.

The situation of Eastern Orthodox believers in the capital of the Grand Duchy of Lithuania in the first half of the 18th century was also affected by the rocky history of Vilnius. At first, it found itself at the heart of the conflict between the Sapiehas and the Lithuanian noblemen; next, during the northern war it fell into dilapidation when it was in turn taken by the Swedish, Russian and Saxon army. When the Swedes took over the city in April 1702, they collected a contribution of 22 115 Thalers⁶. As the inhabitants of Vilnius could not pay it all in cash, they paid in lead and gunpowder. Churches and Orthodox churches also had to contribute. The Church of the Holy Spirit paid 250 Thalers; the same amount was paid by the Orthodox Church of the Holy Trinity, while the metropolitan Orthodox Church paid 195 Thalers⁷. A similar situation took place during the next stay of the Swedes in Vilnius in 1708 and later in 1707 when the city was in the possession of Peter I. During the years 1708–1710 in Samogitia and in Vilnius famine and plague were omnipresent and cost thousands of victims⁸. In accounts from Vilnius one could read about dead bodies lying in the streets, people begging for food, cases of cannibalism and mass graves for those killed by the plague⁹, which reached its peak from July 1709 until the spring of 1710. Frequent fires also affected the condition of the city. In the first half of the 18th century there were as many as six fires in

⁴ Ibid., p. 89.

⁵ *Wilnianie. Żywoty siedemnastowieczne*, comp. David FRICK, Warszawa 2008, pp. 187–196, 507–512, 549–553.

⁶ Józef Ignacy KRASZEWSKI, *Wilno od początków jego do 1750 r.*, vol. 2, Wilno 1840, p. 83; В.Г. Василевский, op.cit., pp. 96–97.

⁷ В.Г. Василевский, op.cit., p. 96; J.I. KRASZEWSKI, op.cit., vol. 2, pp. 172–173.

⁸ Andrzej KARPIŃSKI, *W walce z niewidzialnym wrogiem. Epidemie chorób zakaźnych w Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku i ich następstwa demograficzne, społeczno-ekonomiczne i polityczne*, Warszawa 2000, p. 71.

⁹ J.I. KRASZEWSKI, op.cit., vol. 2, p. 86.

the city (1700, 1706, 1715, 1737, 1741, 1748, 1749). During the last two – most extensive ones – almost the whole city burnt down including the town hall and the city archive. The 1748 fire destroyed 12 Orthodox temples and churches, including the Church of the Saviour, the hospital and the Orthodox church of St. Nicholas. In the following year, the Orthodox church of the Holy Spirit, the belfry and the monastery of the Basilian monks¹⁰ burnt down.

The last wills presented below serve as evidence of the dramatic events in Vilnius and their effect on the lives of Eastern Orthodox burghers. Gabriel Chilimowicz, who had lost his money and most of his wealth during the fire and the Swedish invasion, owned mainly several thousand items of goods. He lived in a tenement house belonging to the Carmelites, which he redecorated himself. He made his will during the period of the plague, and two days later he passed away. Despite the circumstances he managed to include detailed orders in his last will, which documented the pernicious influence of the fires on the condition of his wealth. Having lost most of his money, he maintained contacts with the influential Ruthenian members of the society who belonged to the city's authorities. Among the seal engravers of his last will were the mayors of Vilnius Benedykt Bocewicz and Dominik Zagowicz, the royal secretary Bazyli Omeljanowicz and Teodor Dorofiejewicz. Another last will drafted by Eliasz Kopcewicz in the period of the plague – at the end of the first decade of the 17th century – depicts the dramatic history of the testator's family and partly reflects the ambiance of the city dominated by the plague. What deserves attention in Eliasz Kopcewicz's last will are the regulations concerning his property – the testator was cheated by his siblings while the legacy of their parents was being distributed.

The last will of Jan Juchnowicz of 1722 is rather interesting owing to complicated family relations (for example, the madness of his wife) and bequests for the renovation of the destroyed town hall. The document provides information concerning the testator's personality and his involvement in the life of the local community. The last will includes also a list of movables, which was prepared by the city's officials on the day the last will was drafted. The inventory of the possessions was a standard practice in early modern times. Registers complemented the last will and gave a fuller picture of the legacy left by the testator. Nevertheless, in the case of Orthodox people such a practice was rare, probably due to their material status. What happened to some of the possessions of Jan Juchnowicz and his daughter can be observed in the wealth disposition of 1728 made by his son-in-law Eustachy Krupski. The last wills of these two burghers draw attention, for they have similar preambles explaining the motifs for drafting the last will¹¹. Eustachy Krupski must have known the last will of his father-in-law and used it as a model, or it may be the evidence for the formalisation of the structure of a last will.

¹⁰ Ibid., pp. 91–95; idem, op.cit., vol. 3, Wilno 1841, pp. 64–65.

¹¹ Wioletta ZIELECKA, *Prawo i praktyka testowania w Wielkim Księstwie Litewskim w XVI–XVIII wieku*, *Czasopismo Prawno-Historyczne*, vol. 59: 2009, no. 1, pp. 90–91.

The last two of the last wills presented here were drafted by Jan Burakiewicz and Jan Kossobucki. The former was the son-in-law of the Uniate mayor of Vilnius Benedykt Bocewicz and he was the only member of the Uniate Church among the testators discussed in this paper¹². He wrote the last will to protect the material situation of his wife in the event of his death.

The last will presented here was written by Jan Kossobucki. He belonged to the elite of merchants and came from a wealthy Orthodox family from Vilnius. He seems to have been a son of Paweł Kossobucki, an affluent burgher and merchant of Vilnius, who died between 22 July and 29 October 1689¹³. In his last will Paweł Kossobucki mentioned the children he had with his first wife: Ewdokia, Andrzej and the late Józef, and children from his second marriage: Michał (who was on the cusp of adulthood) and minors Aleksandra and Anna. He failed to mention Jan Kossobucki, who in his last will referred to Michał Kossobucki as “his own brother” and left him the considerable sum of one thousand *tyńfs*¹⁴ (German: *Timpfe*). His fortune was smaller than his father’s and most of it was used to pay off his debts. Nevertheless, he held a very high position among the Ruthenian burghers of Vilnius, the evidence of which are executors and seal engravers of Jan’s last will such as Antoni Dorofiejewicz, the son and inheritor of Teodor Dorofiejewicz, the royal secretary and one of the wealthiest Orthodox merchants in Vilnius; Andrzej Tołokoński Paszkiewicz, the supervisor of the estate left by Fedor Dorofiejewicz; the representatives of the Żurobiński family¹⁵.

Jan Kossobucki’s last will deserves attention owing to the donations he made for the benefit of the brotherhood of St. John the Evangelist in the Eastern Orthodox church of the Holy Spirit in Vilnius along with the document confirming his “religious bequests”. The testator mentioned his brother Michał and his sister whose name remains unknown. He identified both of them as possible opponents of the execution of his last will, probably owing to his “religious bequests”. The document bears no date, nor is it known where it was drafted. One may presume it was made along with the last will. Only the last will the extract of which found itself in the Orthodox Church of the Holy Spirit was recorded in the city books. It

¹² The last will of Benedykt Bocewicz of 1631: Lietuvos valstybės istorijos archyvas (Vilnius) (further: LVIA), SA 5345, fol. 256–259. See also: W. ZIELECKA-MIKOŁAJCZYK, op.cit., pp. 65, 78, 104–105, 111.

¹³ Taking into consideration the condition of the city after the wars with the Muscovites in the mid-17th century, he owned a huge estate. He did business in important commercial centres in Königsberg, Kaunas, Mogilev and Ruthenian towns. He maintained trade and family contacts with the city’s elite. His son – Józef – married the daughter of the mayor of Vilnius, Jan Ohuciewicz, who was a member of the Uniate Church. The last will of Paweł Kosobucki to be found in *Wilnianie. Żywoty*, p. 160; ABAK, t. 9, pp. 508–518; Aivas RAGAUSKAS, *Vilniaus miesto valdantysis elitas XVII a. Antrojoje pusėje (1662–1702 m.)*, Vilnius 2002, p. 177.

¹⁴ Michał Kossobucki was the mayor of Vilnius; he had a daughter Apolonia, who married Mikołaj Grekowski, an Orthodox merchant and burgher of Vilnius, see: ABAK, t. 9, p. 536.

¹⁵ *Ibid.*, t. 9, p. 542.

was stored together with the document securing the inheritance written by Kos-sobucki himself lest the last will be questioned.

The last wills of Vilnius burghers of the Eastern Orthodox denomination illustrate very well elements of the attachment to the Orthodox church and the need to support it through religious bequests. They show believers as members of numerous brotherhoods whose presence was desirable at funerals. The last wills reveal in details the site of the Orthodox church of the Holy Spirit which, as in the 17th century, gathered Orthodox believers in Vilnius.

Last wills in Vilnius were drafted on the basis of the Magdeburg law, which recommended that the wealth be disposed in the presence of the city's officials. Making a last will at home should follow the procedures of the common law, which meant that the document should be written while a testator was in good health and in the presence of seven witnesses who could confirm it later in court¹⁶. Burghers tended to make their last wills in the presence of city officials, which guaranteed greater security, for their testimonies were always recorded in the books, while the last wills were "sealed" and stored in the city hall¹⁷; the content of the testaments was not disclosed until after the death of the testator. The city's law protected the natural rights of children to inherit after their parents. Last wills which were against the interest of the testator's offspring were considered unlawful. According to the Magdeburg law, children inherited their parents' wealth in equal parts, but in practice male offspring received a larger part¹⁸.

The structure of last wills made by Eastern Orthodox believers did not differ from other documents of this kind drafted in the Grand Duchy of Lithuania¹⁹. They consisted of the introductory protocol including a call to God or the Holy Trinity or Saints, details of the testator, a preamble explaining the motifs for drafting the last will and the conditions allowing the testator to make a will. The next fundamental part of the document constituted the disposition of the property. The final protocol of an early modern last will included information about the date and place where it was drafted.

The last wills and complementary documents presented below are stored in *Lietuvos valstybės istorijos archyvas* (the Lithuanian State Historical Archive) in Vilnius. All of them, but one, come from the city books of Vilnius. Jan Kossobucki's last will was quoted from the extract from the city books found in complex no. 601 (The Monastery of the Holy Spirit in Vilnius). The texts of the documents were prepared on the basis of the "Instruction for the publishing of historical sources from the 16th to the mid-19th centuries"²⁰. The last will made by Eustachy Krupski

¹⁶ Bartłomiej GROICKI, *Tytuły prawa majdeburskiego*, Warszawa 1954, p. 178.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ W. ZIELECKA-MIKOŁAJCZYK, op.cit., p. 209.

¹⁹ More about the structure and form of last wills from the area of the Grand Duchy of Lithuania in: *ibid.*, pp. 59–69.

²⁰ Kazimierz LEPSZY, *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, Wrocław 1953.

required more interpretation since the testator used commas instead of full-stops, which made it much more difficult to understand some bequests.

Translated from Polish by Agnieszka Chabros

APPENDIX

1. *The last will of Gabriel Chilimonowicz*

Wilno, 14 August 1709

Copy: LVIA, SA 5122, fol. 386–391. Entry to the council books of Vilnius 16 August 1709

[*fol. 386*] – W Imię Ojca i Syna i Ducha Świętego. Amen. Ta jest życiu ludzkiemu terminowana maksyma, iż każdy człowiek pewnego w życiu swym nie mając terminu, ustawicznie tą^a przed się musi mieć refleksją, aby przy początku conjunkcyjnej duszy z ciałem ferowany na siebie śmiertelności dekret w ustawicznej mając reminiscyjej, każdego czasu i momentu porządną mając życia swego ordynacją na co się zapatrował, że nietrwale życie swoje śmiertelności konkludować musi [*fol. 386v*] terminem. Przeto i ja, Gabryel Chilimonowicz, tym bardziej na takie reflektując im, podeszłych lat moich blisko separacją duszy mej od ciała, radzi konsideracją takową ostatniej woli mojej czynię dyspozycją. Naprzód duszę moją grzeszną Stwórcy i Odkupicielowi mojemu, który chcąc mnie zbawić okrutną śmierć podjąć raczył, polecam prosząc pokornie majestatu Jego Świętego, aby nie pamiętając na ekscepta moje, jako skłonnej do występków kreaturze, ale one odpuściwszy, raczył w poczet wybranych swoich przyjąć. Ciało zaś moje grzeszne jako ziemię ziemi oddaję, które aby według obrzędu Cerkwi Wschodniej chrześcijańskiej, w cerkwi Świętego Ducha pochowane było, miłych Panów successorów moich, jako i miłą małżonkę moją upraszam. Jakoż na pogrzeb ciała mojego grzesznego złotych sto, także wielebnym ojcom przy tejże cerkwi Świętego Ducha zostającym złotych sto, prosząc aby modlitwami swemi grzeszną duszę moją ratować raczyli naznaczam, które z pozostałych dóbr moich, przez staranie moje i pracę nabytych, niżej wyrażonych oddane być mają. Teraz dobra szczupłej fortuny mojej takowe są. Gotowej sumy żadnej nie zostawuję, jeno w kramnych sukiennych towarach summy talarowej monety rachując każdy talar po złotych sześciu, złotych dziewięć [*fol. 387*] tysięcy sześćset czterdzieście i groszy osmnastie. Długu mnie winnego od Pana Jerzego Kuszelicza należy złotych tysiąc sto sześć gorszy dwadzieścia dwa i pół monety szelężnej. Od wielebnych ojców karmelitów konwentu wileńskiego, co z porachunku pokazuję, na restauracją kamienicy klasz-

^a In the text it reads “to”.

tornej, w której teraz mieszkam, łożonych, ponieważ po walnym całego miasta pożarze swoich na restauracją onej spendowałem. Pieniądze te za gotową w wyż pomienioną inkludowane być mają summę, z tej tedy summy na pogrzeb naznaczam i wielebnym ojcom oddana będzie. Długi ode mnie należące wypłacone nie obciążając duszy mojej być mają. To jest J[ego] M[ość] Panu Omelianowiczowi S[ekretarzowi] J[ego] K[rólewskiej] M[ości] złotych osmset pięć i groszy osmnaście, Panu Marcinowi Sankiewiczowi złotych dziewiędziesiąt pięć i groszy dwanaście. Osobliwie winno Tatarzynowi Aleksandrowi Molle talarów bitych sto. J[ego] M[ości] Panu Kolleckiemu staroście ejszyskiemu złotych dwieście monety szelężnej. Jędrzejowej, tkacze złotych czterdzieście. Po wypłaceniu tych, żadnych jako nie zaciągałem, i nikomu więcej nie jestem winien. Sukcesorów moich tym ubezpieczam ze długów, przez małżonkę moją zaciągnionych wypłacać, ani do onych należeć nie powinni będą, ponieważ jako na swą potrzebę zaciągnęła, tak i na swą osobę opisała się. Po wypłaceniu zaś wyżej [fol. 387v] specyfikowanych długów resztą summy tak się dzielić mają. Naprzód miłej małżonce mojej Paniej Appoloniej Kuszelewiczownie Chili[mo]wiczowej^b, której za miłe ze mną pożycie i wszelkie około zdrowia mego staranie wielce dziękuję, część czwarta summy pomienionej należeć będzie. Trzema zaś częściami Panowie sukcesorowie moi podzielą się, to jest Panu Bazylemu Chilimonowiczowi, miłemu synowi mojemu, część jedna, dziatkom Pana Andrzeja Oleszkiewicza, miłego zięcia mojego, spłodzonym z miłą córką moją druga część. Trzecia część pozostałym sierotom dziatkom Pana Artyszewicza, miłego zięcia mojego, spłodzonym z miłą córką moją, Reginie i Marianie Artyszewiczównom wnukom moim, których w opiekę poruczam miłemu synowi mojemu Panu Bazylemu Chilimonowiczowi, aby tak z summy kromnej [s.], jako i przysądu i osiadłości części na te dziatki spadające do siebie odebrawszy one prowidował, i jako w lecich niedorosłych zostającymi dozór dawał, aby się w dobrych obyczajach ku chwale Boskiej ćwiczili proszę. Kromną [s.] summą już dysponowawszy sprzęt domowy, ruchomość jakową zostawuję namieniam^c, naprzód sygnet złoty, ten miłemu synowi mojemu Panu Bazylemu Chilimonowiczowi daruję, innego złota żadnego nie zostawuję, tylko dwadzieście i dziewięć czerwonych złotych po [fol. 388] nieboszczyku Panu Artyszewiczu zostałych, które podczas pożaru pogorzały, te miłej małżonce mojej należą za ekspensa, które własne swe wydawała na pozostałe po Panu Artyszewiczu dziatki pomienione. Jakoż o to czerwone złote tak Pan opiekun, jako też lat dorosłszy [s.] Panny Artyszkiewiczówny same, ani przez kogo innego, upominać się ani turbować miłej małżonce mojej nie mają i nie powinny będą. Srebro [s.] zostawuję dwanaście łyżek stołowych francuskich próby dobrej. Cyny podczas pożaru pogorzałej, kamieni cztery i funtów siedmnaście, flaszę cynową garcową, drugą półgarcową. Miedź, kocioł piwny browarny do piwa warzenia, kocioł do parzenia chmielu, bania z czapką i z trąbami, kocioł do chust parzenia, drugi mniejszy do parzenia wody, dla naczynia szala

^b As it is in the text.

^c As it is in the text.

miedziana, alembek, panewka miedziana. Mosiądz, paneweczka mosiężna mała, druga także mosiężna większa, moździerz spory z tłuczkiem żelaznym, zliwków różnego metalu po pożarze zebranych zmieszanych, to jest srebro z cyną, worek zapieczętowany, zegar bijący wiszący na ścianie [s.], koromyśli żelazne i gwichty żelazne i spiżowe, suknie moje powszednie, inne podczas konflagracji pogorzałe, stół kamienny marmurowy, stołki dwa skórą obite, kolasa francuska [fol. 388v] z kawanem i kołami, puzdro z flaszami półgarcowymi, puzderko mniejsze, wosk, miodu praśnego beczka niepełna, miodu pitego kufa, i w drugim także naczyniu, którego w obojgu naczyniu być może beczek pięć, tych wszystkich pomienionych rzeczy w ruchomości domowej połowa miłej małżonce mojej, a połowa druga na trzy części, to jest miłemu Panu synowi, i sukcesorom moim pomienionym należeć i podzielona być ma. Osiadłości także mojej, która taka jest czynię dyspozycją. Kamienica leżąca tu w Wilnie, idąc ku Ostrej bramie przeciw, Bossakom, połowa murowana a połowa drzewianych budynków, do tejsze kamienicy kocioł należący piwny, ogród za Ostrą Bramą z domem za [w]spólne pieniądze z miłą małżonką moją kupiony, do tej mojej osiadłości pomienionej należałaby sukcesyja ósmej części do kamienicy miłej małżonce mojej, a do ogrodu onejsze połowa, druga połowa miłemu Panu synowi mojemu i innym wyż mienionym sukcesorom. Uważając jednak, aby po śmierci mej między onemi okazyja do niechęci nie była, i niespokojna nie stała się sukcesyja, moderując za życia mojego przez medy[ja]cyą Ich M[os]c[iów] P[anów] Przyjaciół, przy tej mojej dobrowolnej ostatniej a nieodmiennej woli przytomnych, za konsensem zgodnym obu stron, to jest miłej małżonki [fol. 389] mojej, Pana syna i wnuków moich, takową czynię pomienionej osiadłości mojej dyspozycją. Ogród cały i z domem do niego przynależącym miła małżonka moja w swoją własną wolną będzie objąć posesyją, której przeszkadzać nie mają i nie powinni będą miły Pan syn mój, ani pomienieni sukcesorowie, dziatki miłych Panów zięciów moich i wnukowie moi. Za część także należącą na kamienicy miła Pani małżonka moja, podług zgodnej namowy i dobrowolnego pozwolenia, będąc ukontentowana połowicą ogrodu do kamienicy interesować się i należeć nie ma, ani powinna będzie. Ale objąwszy miły Pan syn mój swoją część i dziatek Pana Artyszewicza, a wnuków moich, jako opiekun, także część na siebie i na dziatki swoje spadającą Pan Andrzej Olenkiewicz, miły zięć mój, wolni będą one objąwszy, jako swoją własną dysponować, i wynajdować pożytków. To jednak warując miłemu Panu synowi mojemu, że co trzymając przez ten czas miły Pan syn mój tą kamienicę na restauracyją murowanej strony swoich wydał pieniędzy miły Pan syn mój, jako na to przede mną produkował regista, wydatki te er[y]gowane przyjąć mieli Panowie sukcesorowie moi powinni będą. Także miły Pan [fol. 389v] syn mój na sustensacyją dziatek Pana Artyszewicza, miłego zięcia mojego, do rąk moich dał, te w części wydzielonej na te pomienione dziatki potrącone być mają, to jest złotych dwieście, w inwentarzu także pozostałej ruchomości po Panu Artyszewiczu spadającej na pomienione dziatki onego, a miłe wnuki, ponieważ nie wszystkie pokażą się rzeczą, albowiem niektóre na opatrzenie i susten-

cyą tychże dziatek sprz[e]dać musiałem, który inwentarz jako opiekun tych dziatek miły Pan syn mój do siebie odebrać musi. Osobliwy tych [s]przedanych rzeczy registryk ręką moją własną konotowany, i wydatki przeze mnie erygowane przyjęte i uznane być mają. Inszych żadnych dóbr moich, ani w gotowiznie, ani w ruchomości nie zostawuję, ponieważ lubo za staraniem i błogosławieństwem Boskim dawniejszych czasów obszerniejsza była. Częścią przez wielkie wydatki, na inkursyją nieprzyjacielską nie mniej, ale jeszcze bardziej przez konflagratję umniejszona fortuna, którą szczupłą po śmierci mej [...] ^d miła małżonka moja, miły Pan syn mój i pomienieni sukcesorowie ni w czem nie kontradykując terażniejszej ostatniej nieodmiennej dobrowolnej woli mojej kontentowali się dyspozycją, i w spokojnym zostawali używaniu. To jest aby miła Pani małżonka moja wydziałem na siebie [fol. 390] pomienionym, także miły Pan syn mój oraz pomienieni Panowie sukcesorowie podziałem kramnej ^e summy, ruchomością na siebie spadającą i trzema częściami kamienicy zgodnie bez żadnych roztyrek miarkowali się, w najmniejszym punkcie i paragrafie terażniejszemu memu nie przecząc, i bynajmniej nie odmieniając, postanowieniu strasznym i surowym obowiązuję wszystkich Sądem Boskim. Przypominam jeszcze, aby długi od małżonki mej zaciągnięte na własną jej samej potrzebę, podług uczynionych opisów na osobę onej nie interesowały miłego Pana syna mojego i sukcesorów pomienionych, ponieważ jako ja sam z onych nie frukrifikowałem [s.], tak jako nie należałem do nich, i oni nie należą i nie powinni będą należeć. Tą tedy ostatnią testamentową wolę moją i dyspozycją pomienionych dóbr moich przy zupełnych jeszcze zmysłach moich, czerstwej swej pamięci i dobrej refleksyjey uczyniwszy. I oną została a nieodmienną deklarowawszy przy bytności Ichmościów Panów Przyjaciół natenczas u mnie przytomnych, dla lepszej wiary i pewniejszego waloru ręką moją własną podpisawszy, Ich M[ośció]w Panów pieczętarzów niżej wyrażonych do podpisu podług prawa uprosiłem. Pisan w Wilnie, dnia czternastego [fol. 390v] miesiąca augusta [14 VIII], roku Pańskiego 1709. [...] Gabriel Chilimonowicz ręką swą. [...] Ustnie i oczewisto proszony od J[ego] M[ości] Pana Gabryela Chilimonowicza kupca, mieszczanina wileńskiego i od drugiej strony [w]spólnie do tej ostatecznej woli, jako pieczętarz podpisuję się Jan Józef Minkiewicz, burmistrz wileński *manu propria*. Ustnie i oczewisto proszony pieczętarz tak od J[ego] M[ości] Pana Gabriela Chilimonowicza, jako też i Ich M[ości] P[anów] sukcesorów do tej woli ostatniej podpisuję się Dominik Zagowicz, burmistrz wileński, *manu propria*. Ustnie proszony pieczętarz od osób wyrażonych podpisuję się Teodor Dorofiejewicz. Ustnie i oczewisto proszony od J[ego] M[ości] Pana Gabriela Chilimonowicza, tak też [od] pozostałych sukcesorów w tym testamencie i ostatniej woli mianowanych osobami, imionami i nazwiskami jako pieczętarz podpisuję się Benedykt Bocewicz, burmistrz wileński *manu propria*. Ustnie i oczewisto proszony pieczętarz od osoby w tym testamencie wyrażonej podpisuję się Stefan Carowicz rajca wileński. Jako będąc przytomny

^d The word is hard to make out.

^e In the text "kromnej".

i uproszony pieczętarz od J[ego] M[ości] Pana Gabriela Chilimonowicza i Panów sukcesorów do tej ostatniej woli podpisują się Bazyli [fol. 391] Omeljanowicz J[ego] K[rólewskiej] M[iłości] Sekretarz. Ustnie i oczewisto proszony pieczętarz do tego testamentu od osoby wyżej wyrażonej podpisują się Samuel Paszkiewicz Tołokomski *manu propria*.

2. *The last will of Eliasz Kopcewicz*

Wilno, 8 September 1710

Copy: LVIA, SA 5344, fol. 29–30v. Entry to the council books of Vilnius 10 Jan 1713

[fol. 29] W Imię Ojca i Syna i Ducha Świętego. Amen. Powróciwszy spod Rygi do Wilna w samy [s.] czas powietrza, znalazłem dobrodziejkę Panią matkę moją już powietrzem zarażoną, dla której i sam już nie mogłem z Wilna wyjechać, bo gdyż nie było komu dojrzeć, i lubo było tak wiele ludzi w szpitalu już wymarłe, mało kto został, której dobrodziejce Pani matce mojej ukochanej, jako syn synowską usługę uczyniwszy za żywota, tak i po śmierci pogrzebszy ciało podług możności w ten czas gorący powietrza, a sam będąc pozostały sierota bez matki wąpiąc sam sobą, i widząc po ludziach, których już mało zostało, i ci niebezpieczni byli zdrowia, tylko czasu czekali, to widząc na oczy z Wilna wyjechać bałem się sam sobie nie ubezpieczając, ażebym na drodze wyjechawszy [fol. 29v] nie umarł, poleciwszy się Panu Bogu i Matce Jego Świętej, woli mej ostatniej taką czynię dyspozycją. Mając ja po Dobrodziejach Rodzicach moich kram na rogu Sawicz ulicy wydzielono już po pożarze i w intromisyją podaną mnie, Heliaszowi Kopcewiczowi, tylko szmat muru pustego, wszystko pogorzało, jako wierzchem, tak spodem do samej piwnicy, lubo z wielką krzywdą moją, ponieważ Ich M[osć] Panowie Bracia moi, tak wielką sumę zabrali na się pozostałą po Dobrodziejach Rodzicach moich w kramach i towarach w nich będących, w których wielką krzywdę uczynili sami będąc po kilku tysięcy na się obrócili. A ja, jako brat mniejszy, skrzywdzony będąc z młodych lat moich przez czas niemały na usługach zostając u J[ego] M[ości] Pana Jana Łunkiewicza, a potem kilka razy i do Węgier usłużyłem J[ego] M[ości] Panu Mikołajowi Grekowskiemu, z tej wszytkiej mojej służby a nie z sukcesiej rodzicielskiej ten kram pusty wyrestawrowawszy, do której restawracyje przyłożył się J[ego] M[osć] Pan Juchnowicz na kilkaset złotych danych przez ręce J[ego] M[osć] Pana Andrzeja Szulczyca, rajcy wileńskiego, który pieniędzmi temi restawrował dachy nad kramami i mieszkaniem. A ja ten kram już mając w posesję swojej, a sam nic nie wzięwszy z ruchomości od rodziców moich, z urodzonej miłości synowskiej matkę moją bywszą [s.] już w ubóstwie przewidowałem, niemniej J[ego] M[osć] Pan Jan Juchnowicz przez lat kilka, która żadnego nie miała przychodu od samego pożaru, na ostatek kilka lat przed powietrzem z promocyją i kosztem J[ego] M[osć] Pana Juchnowicza szwagra mego, na miejsce spokojne do szpitala

wileńskiego była sprowadzona, od którego i dozór miewała w niedostatku swoim, co ja uważywszy z miłości mojej respektując na krew swoją i doznane [fol. 30] dobrodziejstwa, ten kram mój własny nikomu nie należący tylko mnie spadły, i kosztem służby mej wyrestawrowany, do którego przyłożył się J[ego] M[ość] Pan Jan Juchnowicz, leguję Pannie Pulcheryi Juchnowiczównie, siestrzenicy mojej [z] tą kondycją, aby długi zaciągnięone przeze mnie byli wypłacone. Upraszam J[ego] M[ości] Pana Jana Juchnowicza za egzekutora tego testamentu ostatniej woli mojej, trzymam po łasce Bożej, że żyje, który wcześniej wyjechał z Wilna. Naprzód J[ego] M[ości] Panu Janowi Łunkiewiczowi na kartę dziesięć talarów, do tego z innych rachunków należy więcej niżeli sto złotych, tak też J[ego] M[ości] Panu Mikołajowi Grekowskiemu, u którego wzięłem wina węgierskiego trzy beczki jadąc pod Rygę bez pieniędzy, za które wino prawo na kram w zastaw położyłem u J[ego] M[ości] Pana Mikołaja Grekowskiego, które wino [s]przedałem wszelako podczas tych czasów powietrznych z dopuszczenia Boskiego, na te wino zostawuję sto dwadzieścia talarów bitych, perła, popielice, dwa konie uczyniwszy z J[ego] M[ością] rachunek, proszę resztę wypłacić. Do tego upraszam ażeby w Bogu Wielebnym Ich M[ość]ciom Ojcom Bazyljanom Świętego Ducha podług możności i uwagi swej opatrzeć, ażeby Pana Boga prosili, i pamiętali na duszę rodziców moich i moją duszę, i w sobotnik wpisali, także do kongregacyi świętego Jana Ewangelisty dać podług przemożenia, ażeby wpisali w registr służb Bożych poniedziałkowych, które co tydzień odprawują się za dusze zmarłe. Tudzież do kongregacyjej studenckiej, czym możność będzie, podług uwagi proszę dać i babek szpitalnych nie zapomnieć proszę jałmużną opatrzeć, [fol. 30v] ażeby za dusze Dobrodziejów i moją Pana Boga prosili, o co upraszam J[ego] M[ości] Pana Jana Juchnowicza. Prawo na kram okupić i długi wypełnić tak też i legacje napisane wypełnić, podług przemożenia uczynić. Po dość uczynieniu com opisał krom mój własny, na moją osobę spadły w intronisyją podany moim kosztem i przyłączeniem J[ego] M[ości] Pana Jana Juchnowicza wyrestawrowany nikomu innemu tylko Pannie Pulcheryi Juchnowiczównie siestrzenicy mojej na wieczne czasy leguję, ażeby pamiętała na duszę moją. Który ten mojej ostatniej woli stwierdzam testament i ręką moją podpisuję. Działo się w Wilnie, roku pańskiego tysiąc siedmsetnego dziesiątego, miesiąca septembra ósmego dnia. – Do którego testamentu ostatnie[go] podpisuję się. Heliasz Kopcewicz.

3. *The last will of Jan Juchnowicz*

Wilno, 2 December 1722

Copy: LVIA, SA 5344, fol. 356–363v. *Entry to the council books of Vilnius 2 Dec 1722*

[fol. 356v] – W Imię Ojca i Syna i Ducha Świętego, niech się stanie ku wiecznej pamięci w tym testamencie wyrażonym. Zbawiciel nasz Pan Jezus Chrystus praw-

dziwy Syn Boży raczy nas upominać, ponieważ nie wiemy godziny śmierci naszej, abyśmy czuli na każdy czas, modląc się Bogu, i żebyśmy mayli [s.] z lepszym sumieniem stanąć przed Sądem Bożym, za tym napominaniem ja, Jan Juchnowicz, słaby na ciele, ale zdrowy na umyśle, z dobrym umysłem, i z poradą przyjaciół swoich o substancyi mojej ruchomej i nieruchomej, którą mi Pan Bóg z łaski swej raczył użyczyć, chcąc postanowienie czynić ten niniejszy testament ostatniej woli mojej spisuję, jako niżej porządkiem idzie. A naprzód zeznawam i przez ten niniejszy testament Bogu Stworzycielowi mojemu i Matce Bożej Niepokalanie Poczętej, Aniołom Bożym i Wszystkim Świętym oddaję, [fol. 357] i każdemu chrześcijańskiemu człowiekowi [o]świadczam, tu i na sądzie Bożym, iż ja w prawdziwej Świętej powszechnej wierze chrześcijańskiej, którą Chrystus Pan Zbawiciel nasz postanowił raczył, umrzeć chcę. Duszę moją grzeszną w ręce miłosierdzia Bożego poruczam, mając zupełną a nieomylną wiarę w Jego Ojcowskim miłosierdziu i w zasłudze męki Syna Bożego, iż nie będzie w Sąd ze mną wchodził, ale mię [s.] w łaskę swoją do wiecznej chwały przyjmie. Ciało moje ku pogrzebowi przy cerkwi Świętego Ducha obyczajem chrześcijańskim, aby dotąd w ziemi odpoczywało, aż Bóg z Anioły swojemi w majestacie, i wszechmocności swojej przyjdzie sądzić żywych i umarłych, na które pochowanie podług osobliwego rejestru mego wyrażonego z kramu żelaznego ma J[ego] M[ości] Pan Eustachy Krupski, zięć mój miły, na pogrzeb i legacyją oddać i rozporządzić, który ma w dyspozycyją swą poddany, ponieważ w gotowej sumie nic nie zostawuje się, ale z tych towarów sprzedawszy, dość ma pomieniony zięć mój uczynić. To jest ojcom na klasztor [fol. 357v] wileński Świętego Ducha leguję złotych sto pięćdziesiąt, tymże ojcom na pogrzeb zapisuję złotych sto pięćdziesiąt, tymże ojcom na sorokousta zapisuję złotych dwieście, kramnikom na kongregacyją leguję złotych sto, kramnikom za świecy i pracę zapisuję złotych sto pięćdziesiąt, do kongregacyi studenckiej leguję złotych pięćdziesiąt, Bractwu Miłosiernemu leguję złotych sto, Bractwu Miłosiernemu na za [s.] świece i pracę złotych trzydzieście, Bractwu Wielkiemu na ołtarz wielki leguję złotych sto, na szpital leguję złotych pięćdziesiąt, do pięciu klasztorów, to jest do Jewia, do Kroń, do Surdek, do Nowego Dworu, do Kiejdan, na każdy klasztor po złotych dziesięciu, złotych pięćdziesiąt, na ratusz, na zegar leguję złotych pięćdziesiąt, Panu Maciejowi Jaroszewiczowi zastawę z[e] szpitala o[d]kupić, za którą należy złotych dwieście, Pani Mikołajowej, bratowej mojej, do Kamieńca zapisuję złotych dwieście, Panu Marcinowi, synowcowi, zapisuję złotych sto. Panu Andrzejowi Juchnowiczowi także zasłużonego za rok oddać złotych czterysta, do Kamieńca leguję na trzy [fol. 358] cerkwi do każdej po złotych stu, złotych trzysta, trzy pary świec jarzących postawników, a czwarta para mniejszych, które świecy mają ważyć funtów dwadzieścia. Co zaś się tknie małżonki mej miłej, chcąc onej uczynić i po śmierci swojej, aby pożywienie uczciwie miała, a nie mając komu w dyspozycyją bliższemu dać, więc upraszam przez miłość Bożą obowiązując szlachetnego Jego M[ości] Pana Stefana Hołubowicza, ławnika wileńskiego, aby chciał opiekę swoją, jako w[e]spół we krwi zostający przyjąć, o co i samą Jej M[ości] Panią Stefanową Hołubowicz-

wą, ławnikową wileńską, upraszam, aby chcieli mieć w swoim dozorze, ponieważ w kamienicy Opankiewiczowskiej dziedzicznej ma trzy części. To jest część przyrodzoną po rodzicach swoich a dwie kupione, jedna część kupiona od Jej M[o]ści Pani Parfinowej Trojanowiczowej, siostry swej, za talarów bitych sto piętnaście, drugą część od Pana Heliasza Opankiewicza, brata swego, za talarów bitych sto, przy tym czwarta część nieboszczyka Pana Michała Opankiewicza, który mi testamentem swoim opisał, aby z tej części [fol. 358v] ciało było pochowane u wielbnych Ojców Bosych, na który pogrzeb wydaliśmy sumy czterysta pięć złotych, ponieważ już na ten czas nieboszczyk nie miał i nie było za czym chować, suknie jakim sposobem dostali się Jaśnie Wielmożnemu J[ego] M[o]ści Księdzu Zienkiewiczowi, teraz biskupowi Juliapolitańskiemu [?], o czym dobrze wie J[ego] M[óśc] P[an] Stefan Hołubowicz, ławnik wileński, ponieważ sam tam odesłał. Za czym tedy słuszne może mieć pomieszkanie małżonka moja Maryanna Opankiewiczówna, do którego pomieszkania na wiwendę kram korzenną w Rybnym końcu będącą w kamienicy I[ch] M[óściow] K[sięży] Kanoników Regularnych Świętego Piotra [zapisuję], w którym kramie w dobrych towarach podług rejestru z podpisem ręki mojej w roku tysiąc siedmsetnym dwudziestym wtórym miesiąca octobra, dnia dwudziestego pierwszego [21 X 1722] sumy trzy tysiące pięćset złotych spełna [s.]. Tak też przy tym rejestrze porządek należący do kramy teje konotowany w tymże rejestrze oraz to namieniam, iż z tej kramy korzyści mało miałem. [fol. 359] I owszem czyniłem staranie żebym jak najwięcej przysposobił na pretensyję J[ego] M[óści] P[ana] Stefana Hołubowicza, ławnika wileńskiego, względem soli Pana Michała Opankiewicza, którą [s]przedając służący Pana Opankiewicza dawał mnie pieniądze, z której soli kalkulacja stanęła, mam kwitacyją z podpisem ręki Pana Michała Opankiewicza, przeto żadnej pretensyi do mnie i sukcesorów moich nie ma słać. *Ratione* obligu Pana Stanisława Słupeckiego danego Panu Maciejowi Opankiewiczowi i ta pretensya nie ściąga się do mnie, ponieważ przed ożenieniem moim z terazniejszą małżonką to się działo, za czym ja o tym nie wiedziałem i nie wiem, do mnie i sukcesorów moich pretensya nie ściąga się. Względem zaś praetensyi za towar dany do kramu od Pana Macieja Opankiewicza na tymfów dwieście trzydzieście trzy, na którą sum[m]ę sama Pani Maciejowa Opankiewiczowa nabrała z kromu tegoż za złotych piędziesiąt i groszy piętnaście w roku tysiąc siedmsetnym osmym [1708], item w roku tysiąc siedmsetnym dziesiątym [1710] sam Jegomości Pan Maciej Opankiewicz od Pana [fol. 359v] Michała Dywiowicza [?], jak siedział po pożarze, także różnemi rzeczoma nabrał za złotych osmdziesiąt i siedem i groszy trzy i pół, także podczas Szwedów za prośbą Pana Macieja Opankiewicza do Prus wyjeżdżającego założyłem składanki tymfów sto lubo z kromu pogorzałej wyż pomienioną sum[m]ę wypłaciłem i tej pretensyi musi superswedować, a sukcesorów moich nie turbować. Do żelaznego kramu i innych dóbr moich nie ma żadnej pretensyi słać oraz czwartej części uzurpować nie powinni będą, ponieważ i z ruchomości zapisuję jako to: banią z czapką mało co zażywaną, skrzy-

^f "W" is crossed out.

nia której podług osobliwego rejestru ręką mą podpisanego wyrażając się [ss.]. Przeto upraszamy powtórnie szlachetnego Pana Stefana Hołubowicza, ławnika wileńskiego, ażeby pamiętając na wszystkie krzywdy moje, które ponosiłem z niestatków żony mojej przez wszytek czas życia, od której żadnego wsparcia w gospodarstwie nie miałem, ale bar[d]ziej szkody ponosiłem, jako przez chorobę waryacyi żony mojej, tak oną z własnej sustentując fortuny przez [fol. 360] wszytek czas życia mojego z nią, co dla miłości Bożej i przysięgi mojej w małżeństwie Panu Bogu polecam. Względem zaś niby wniesienia Pani Maryjanny Opankiewiczówny wkrótce tak wyraża[m] [się], że jadąc do Klecka w roku tysiąc siedmsetnym czwartym [1704] wziąłem u Pani talarów bitych sto, na ten czas szedł po złotych sześciu groszy piętnastu, jadąc także do Swińska [?] wziąłem od Pani małżonki mojej talarów sześciu i groszy piętnastu, powróciwszy z[e] Swińska znalazłem w Wilnie Pana Jana Fiedorkowicza, z tych pieniędzy zapłaciłem onemu złotych tysiąc dziewięćset talarami i szelągami przez ugodę za sukcesyją po nieboszczyku Panu Stefanie Lewoszewiczu, pierwszym mężu żony mojej terażniejszym, a co reszta pieniędzy przy mnie została, tedy Pani odebrała sobie z szynku za kilka warów piwa, to za te talary nagrodziło się. A potym nastąpiły pierwsze Szwedzi. Było w piwnicy zakopanych talarów bitych sto pięćdziesiąt, z których talerów zakopanych pożyczli Pani Opankiewiczowej, matce żony mojej, talarów bitych pięćdziesiąt, których tylko zostało talarów sto, tu zaś składanki na Szwedów oszacowano tymfów tysiąc, [fol. 360v] drugi raz składanki dałem tymfów sto pięćdziesiąt, a do tego czasu żadnych pieniędzy od Pani nie miałem, ani też widziałem. Sama sobą się rządziła, jako chciała swojemi pieniędzmi, srebro i złoto co miała, to wszystko rozdała. Jeden łańcuszek złoty oddała na ołtarz kramnicki, za który ołtarz wystawili, drugi łańcuszek złoty do kongregacji studenskiej, piętnaście sznurów pereł oddała także na ołtarz studenski, dwa sznury pereł oddała Pani Stefanowej Hołubowiczowej, które to perła kosztowały talarów bitych trzydzieście, cztery pierście[nie]⁸ w pożar zgorzeli, jeden pierścionek został się maleńki, który i teraz jest, srebro zebrane wszystkie co było, z którego srebra kazała kielichy porobić, i do kongregacji oddała, które kielichy ważą grzywien dwadzieścia dwie i pół grzywny, te srebro oddane. W roku tysiąc siedmsetnym piątym [1705] na pogrzeb po Pannie Annie Kozaczenównie Samuelowej Opankiewiczowej wydalichmy [s.] trzy tysiące złotych na różne ekspensa, Panowie Synowie mieli oddać powróciwszy z Królewca talarów bitych trzysta jako użyci przyjaciele, J[ego] M[ość] P[an] Stanisław Paszkiewicz, J[ego] M[ość] P[an] Jan Minkiewicz, J[ego] M[ość] P[an] Tomasz Szostak, J[ego] M[ość] P[an] Franciszek Rymowicz, którzy zebrawszy się do kamienicy na Sawicz ulicy dla kompanacyi, zgodzili się, mieli oddać trzysta [fol. 361] talarów bitych Ich M[ości] Panowie Opankiewiczowie siostrze swej, a małżonce mej, które na pogrzeb wydali[śmy], ale przedtem, iż jak uznali Ich M[ościowie] Panowie Przyjaciele wyż wyrażeni, przy czym i szlachetny Pan Andrzej Ohurcewicz burmistrz wileński *praesens* był, które dla zasłych trwóg pod ten czas niedoszły. A do tego koszt łożo-

⁸ The final part of the word is overwritten above the verse.

ny na kilkaset złotych prowadząc przyjaciół zaległo [s.]. Tu zaś na sorokousty do różnych klasztorów wydali [s.] talarów bitych sto piętnaście, a osobliwie na klasztor wileński Świętego Ducha, szelągami na sorokoust i na świecy, wino i kadzidło wydali złotych sto dwadzieścia i siedm, także do różnych klasztorów na świecy, na wino i kadzidło złotych sto trzydzieścia i sześć, sumy nie kładąc co wydała ojcom na habity do trzech klasztorów, a czwartego w Wilnie Panien Świętego Ducha. A to wszystko za duszę matki swojej małżonka moja dysponowała i rządziła, także dla siebie trzynaście łokci materii ponsowej bogatej, łokieć po tynfów trzynastu, na spódnicę, za którą zapłaciła tymfów sto sześćdziesiąt i dziewięć, także materii granatowej bogatej, po tymfów dwunastu łokci trzynaście, za którą zapłaciła tymfów sto pięćdziesiąt i sześć, mało co ponosiwszy oddała do cerkwi na ryzy, trzynaście łokci materii goździkowej [fol. 361v] bogatej od Pani Klementowej na spódnicę po tynfów cztyrnastu, zapłaciła tymfów sto osiemdziesiąt i dwa, korunki do tejże spódnicy srebrne szerokie do tejże spódnicy, płaszczyk biały suto bogaty od Chaimowej, Żydówki, kupiła, za który dała talarów bitych pięćdziesiąt i pięć, który w pożar zgorzał. A na ostatek tylko zostało sto czerwonych złotych, które czerwone złote oddała do ojca Iwanowicza, starszego Świętego Ducha, z których stu czerwonych złotych dano sto talarów bitych Panu Łunkiewiczowi jadącemu do Gdańska, na złoto fangult^h na pozłotę wielkiego ołtarza. A potem przed pożarem wielkim Szwedzi nastąpili do Wilna i te pieniądze wzięli na kontrybucyjną, a potem Pan Bóg przepuścił pożarem, od którego kram i kamienicy, i co było reszty pogorzało. A tak w żadnej praetensyi Pani małżonka nie może do moich dóbr praetensyjną stać [s.], ale podług wyżej wyrażonej dyspozycyi kontentować się będzie musiała, ponieważ według wyrażonych ekspensów przez nią samą jawnie pokazuje się na ekspensach onej [s.]. Ale chcąc mieć ten ostatni woli mojej testament przy zupełnej mocy, aby po moim zejściu z tego świata substancyja uboga moja do jakowych rozterków nie przychodziła, przeto supplikuję do J[ąśnie] W[ielmożnego] J[ego] M[ości] Ks[iędza] Metropolity Całej Rusi upraszając za protektora, a szlachetnego J[ego] M[ości] Pana Tomasza Sikorskiego R[ajcę] W[ileńskiego] za egzekutora i sławnego Pana Eustafiego Krupskiego jako naturalnego sukcesora i egzekutora tej ostatniej woli mojej, jakoż dobra moje [fol. 362] nie z żadnej sukcesyi, ale z pracy mej nabyte, jako to kamieniczka z pierwszą małżonką moją kupiona, jako prawa autentyczne wyrażają, tedy córce w tymże małżeństwie pierwszym spłodzonej Pani Pulcheryjej Juchnowiczównie Eustafiowej Krupskiej i samemu J[ego] M[ości], tudzież wnuczkom moim, przykładając tył z ogrodem po komin stojący we śródzoku z izdebką jedną maleńką nad ogrodem przy kominie tymże leguję i zapisuję. Budynek zaś w tymże [...]ⁱ zostający na gruncie kupionym od Pawłowskiej i Misiarzewskiego, na które prawa osobliwe są, a koło [budynku] izba z komorą, z izdebką na górze sieni, po schodach z podwórzem i powiecią [?], oraz z[e] świrnem na tymże podwórzu i wrotoma, jako koligatowi i za usługi z chłopięcych lat Panu

^h Pure gold.

ⁱ The page is destroyed. One word is missing.

Andrzejowi Juchnowiczowi, synowcowi memu, wiecznymi czasy zapisuję i leguję, który mocen i wolen, jako na swoim komu chcieć [s.] sprzedać. Względem zaś kramu [we]dług^j wyżej wyrażonej dyspozycji mojej sławetny Pan Krupski ma uczynić, resztę zaś towaru, co się w kramie zostanie, to dziatkom moim, zięciowi i córce do dyspozycji onych poddaję, żeby byli pamiętni na duszę moją. Żadnych zaś klejnotów, złota, srebra, których nie miałem i nie zostawuję. A do tego kram na rogu Imbarnym *quondam* Pana Heliasza Kopcewicza, na którą i dokumenta są, a osobliwie zeszłego Pana Heliasza Kopcewicza, którym wszelka dyspozycja wyraża się. Mnie zaś podług osobliwych dokumentów należy na dwa tysiące pięćset złotych, *in vim* których [fol. 362v], jako za żywota mego, *in vim* posagu sławetnemu Panu Krupskiemu postąpiłem i w dzierżenie poddałem, tak i tym testamentem moim stwierdzam, jako k[u] najlepszemu pożytkowi obracać mają. A że Pan Hrehory Życzewski czyni interwencją do kramu pomienionego *in vim* niby złotych pięćset, że jakoby miał mieć legacją od babki swej Pani Kopcewiczowej, także o suknie z kabatem tabinowe rachując sobie za one złotych pięćset, za sztukę rubinową talarów bitych piętnaście, za trzy sznury pereł złotych dwieście, która interwencja do mnie wcale się nie ściąga, ponieważ żadnych pieniędzy [s.] od Pani teści mojej nie brałem, ale bardziej moich deklarowanych tysiąc złotych, na które tysiąc złotych tylko odebrałem złotych trzysta, a resztę złotych siedmset zaległo. *Ratione* sukien szlubnych zielonych tabinowych żenie mojej pierwszej w wyprawie danych w zamianę odebrał Pan Andrzej Życzewski. Kuntusz sukna holenderskiego grzbietami podszyty, do tego żupan, i czapka nieboszczyka J[ego] M[ości] P[ana] Kopcewicza starego, z czego był kontent za te suknie. Względem zaś sztuki rubinowej i trzech sznurów pereł, ta sama Pani Kopcewiczowa, matka żony mojej, wzięła do siebie, o co mnie zapożywał Pan Andrzej Życzewski, potrzebując tego ode mnie, ażebym zeznał przed urzędem burmistrzowskim wileńskim, że Pani teści wzięła do siebie tę sztukę rubinową i perła [s.], który dochodził u swojej Pani teści. Ja zaś, ani żona moja tych pereł, ani sztuki rubinowej, nie zatrzymaliśmy u siebie, ani z nich korzystali[śmy]. [fol. 363] Inną ruchomość jako to suknie moje wołą swą dysponuję. Jeden żupan kaparowy sukna francuskiego dla Paniej [...] ^k, kuntusz fiolatowy [s.] popielicami poszyty Panu Andrzejowi Juchnowiczowi, jeden kuntusz granatowy francuskiego sukna Panu Teodorowi Łukianowiczowi, jedna wilczura szarżowa J[ego] M[ości] P[anu] Krupskiemu, jeden żupan purpurowy stary chłopcu, jeden żupan szarżowy stary dla dziewczki, jeden żupan zielony stary oddać ubogim, jedna czapka purpurowa dla J[ego] M[ości] P[ana] Krupskiego. Długi moje jako to do Królewca kilkaset złotych dobrej monety, co[m] winien za towar, za zbyciem towaru sławetny Pan Krupski zięć mój ma, i obliguję aby zapłacił. Innych zaś długów ni od kogo nie zaciągałem, i nie jestem winien, żadnych obligacji nie dawałem, depozytów do schowania żadnych nie brałem, ni od kogo i nie mam i nikt nie może się upominać. A że mi przypomniał o Jakimowiczu J[ego] M[ości]

^j The page is destroyed. One word is missing.

^k Torn out. One word is missing.

Pan Macelewicz, rajca i pisarz radziecki wileński, że J[ego] M[ości] o dług jako paręcznika [?] niby turbują jako ustnie mówiłem J[ego] M[ości,] że żadnej sukcesyi i dóbr po Jakimowiczu nie miałem i nie mam, i opiekunem dóbr onego nie byłem, o co pozostałych potomków moich, aby nie turbowano przed Sąd Boski zapożyczam. Służącym którzykolwiek byli i służą tedy wszystkim popłacono i zadość im [się] stało. Zaczynam tedy kończąc ostatniej woli testament i chcąc we wszystkich punktach paragrafach wyżej wyrażonych, aby przy zupełnej mocy i walorze zostawał, a przeciwnego onemu przed Sąd [fol. 363v] Boski straszliwy pozywając spisałem i dla lepszej wiary i pewności przy podpisie ręki mej, i Ich M[ościów] Panów Przyjaciół ode mnie ustnie i oczewisto uproszonych do tej mojej ostatniej dyspozycyi. Pisan w Wilnie roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego wtórego miesiąca decembra wtórego dnia [2 XII 1722]. – Do tej dyspozycyi mojej własną ręką moją podpisuję się Jan Juchnowicz. Ustnie i oczewisto uproszony jako pieczętarz od J[ego] M[ości] P[ana] Juchnowicza przy bytności deputowanego urzędu od J[ego] M[ości] P[ana] Jakuba Stefanowicza, wójta wileńskiego, do tego testamentu podpisuję ręką moją własną Benedykt Bocewicz, burmistrz wileński. Ustnie i oczewisto od sławetnego Pana Jana Juchnowicza kupca i obywatela miasta J[ego] K[rólewskiej] M[ości] Wilna, do tego testamentu podpisuję się jako pieczętarz Franciszek Kazimierz Rymowicz *manu propria*. Ustnie i oczewisto od sławetnego Pana Jana Juchnowicza kupca i obywatela miasta J[ego] K[rólewskiej] M[ości] Wilna do tego testamentu jako pieczętarz podpisuję się Michał Kazimierz Dymowicz. Ustnie i oczewisto proszony pieczętarz od J[ego] M[ości] Pana Jana Juchnowicza, kupca wileńskiego, do tego testamentu jako pieczętarz podpisuję się Jan Burakiewicz *manu propria*.

4. Register to the last will of Jan Juchnowicz drafted in the testator's house by Jan Szatrawa and the councilman of Vilnius Mateusz Osipowicz

Wilno, 2 December 1722

Copy: LVIA, SA 5344, fol. 364–364v. Entry to the council books of Vilnius 2 Dec 1722

[fol. 364] – Roku tysiąc siedmset dwudziestego wtórego, miesiąca decembra dnia wtórego [2 XII 1722]. Registr. W skrzyni w testamencie rzeczy zapisane. A najpierw dla opatrzenia się w mieszkaniu w kamienicy Opankiewiczowskiej obliguję sukcesorów moich wypłacić małżonce mej tymfów trzysta, jedna bania z czapką w testamencie wyrażona aby była oddana dwanaście półmisków od pożaru pozostałych, jedna flasza cynowa o dwóch gar[n]cy płaska, jeden pierścionek złocisty maleńki, dwie łyżki srebrne za moje pieniądze kupione, żupan mój kaparowy sukna francuskiego z guzikami srebrnymi z galonem złotym, cztyrnaście łokci szarzy angielskiej, jedna spodnica goździkowa w srebrne kwiaty z koroną [fol. 364v] srebrną szeroką, jedna spodnica zielona atlasowa z koroną marcypa-

nową, jedna spodnica łudanowa czerwona, jeden płaszczyk bogaty i karmazynowy, jedna szubka zielona stara, jedna sznurówka atłasowa stara, alias kabat, jedna szubka szarżowa sztefowana, jedna kołdra kitajczana ceglata w koło korunka srebrna, jedna szuba sukna francuskiego fioletowa szlamami podszyta z galonem srebrnym, jedna rozpusta łudanowa karmazynowa z lisztwą kitajczaną niebieską, jedna szubka basetowa z gornostajami [s.], dwie spodnicy szarżone, które w zażywaniu, kołdra kortunowa niepodszyta, firanki łudanowe zielone, dwie pierzyny wielkie, nawlecзки ćwilichowe, trzy poduszki mniejsze, także nawlecзки ćwilichowe, koszul starych i nowych dziesięć, dwa szprejduchy nowe szwabskiego płótna, jeden szprejduch stary, dwa fartuchy kartunowe, jeden obrus nowy, dwa ręczniki przy tym czapka, chustki, rękawiczki, inne rzeczy, które ma w swojej dyspozycji.

5. *The last will of Eustachy Krupski*

Wilno, 27 July 1728

Copy: LVIA, SA 5345, fol. 76–79v. Entry to the council books of Vilnius 6 Aug 1728

[fol. 76] – W Imię Ojca i Syna i Ducha Ś[więtego]. [fol. 76v] Niech się stanie Pannie Niepokalanej Boga Rodzice ku wiecznej pamięci w tym testamencie wyrażonym. Odkupiciel i Zbawiciel nasz Pan JEZUS Chrystus, Prawdziwy Syn Boży raczy nas upominać, ponieważ nie wiemy godziny śmierci naszej, abyśmy czuli na każdy czas modląc się Bogu zieleśmy [s.]¹. Za tym napomnieniem ja, Eustachy Krupski, kupiec i obywatel miasta J[ego] K[rólewskiej] M[oś]ci Wilna, a człowiek słaby na ciele, ale zdrowy na zmysłach, z dobrym umysłem i poradą przyjaciół swoich o substancyi mojej wszelkiej stojącej, ruchomej i nieruchomej summie pieniężnej, którą mi Pan Bóg z łaski Swojej raczył użyczyć, chcąc postanowienie uczynić ten niniejszy testament ostatniej woli mojej spisuję jako niżej porządkiem idzie. A naprzód zeznamam i przez ten niniejszy testament Bogu Stworzycielowi mojemu i Matce Bożej Niepokalanie Poczętej, Aniołom Bożym i Patronowi mojemu Świętemu Ewstachiemu i wszystkim Świętym oddaję i każdemu chrześcijańskiemu człowiekowi oświadczam, tu i na Sądzie Bożym, iż ja w Prawdziwej Świętej Powszechniej Wierze Chrześcijańskiej, którą Chrystus Pan Zbawiciel Nasz postanowił raczył umrzeć chcę. Duszę moją grzeszną w ręce miłosierdzia Bożego poruczam, mając zupełną a nieomylną wiarę w Jego Ojcowskim miłosierdziu i w zasłudze męki Syna Bożego, iż nie będzie w Sąd ze mną wchodził, ale mnie w łaskę Swoją do wiecznej chwały przyjmie. Ciało moje ku pogrzebowi przy cerkwi Ś[więtego] Ducha obyczajem chrześcijańskim, aby pogrzebione było naznaczam i aby dotąd w ziemi odpoczywało, aż Bóg z Aniołami swojemi w majestacie wszechmocności swojej przyjdzie sądzić żywych i umarłych, które to ciało moje grzeszne

¹ “Żyliśmy”.

[...]¹ pogrzebione w sklepie Kongregacyjским pod tytułem Najświętszej Panny Sokalskiej obligując tamże w sklepie w ziemi pogrześć, Panów kongregacistów upraszam, aby podług woli mojej się stało. I tak przystępuję do dyspozycyi fortuny mojej od Boga mi powierzonej. To jest stosując się do testamentu sławnej pamięci I[ego] M[ości] P[ana] Jana Juchnowicza teścia i dobrodzieja mego, która [fol. 77] fortuna, tak w stojących dobrach, jako i ruchomych summach pieneznych, towarach naturalnym i sukcesyjnym prawem na Panią Pulcheryją Juchnowiczównę, córkę wyż pomienionego J[ego] M[ości] Pana Jana Juchnowicza, a żonę moją pierwszego małżeństwa, wnuki, a dziatki moje, to jest Pawła, Jana – synów, i Reginy córki, z matki Juchnowiczówny zrodzonych, jako też i moją osobę spadła i należąca, w całości one zachowując, bez żadnej ekscypcyi, tak kamienicę jak w sobie ona jest ze wszystkimi budynkami starymi i nowo wybudowanymi, ogrodem i innymi wszelkimi przynależnościami, jako też i kram wieczystą w pewnym ograniczeniu w Rybnym końcu na Imbarach leżącą dzieciom moim wyż wyrażonym zapisuję i leguję. Z tą ekspresyją, iż która substancyja z łaski i pomocy Boskiej przy pracy i staraniu moim własnym jest przyczyniona i przymnożona, tak w towarach jako i domowej ruchomości od mała do wiela będącej, tudzież i summie pieneznej, nie tykając się nic zgoła Juchnowiczowskich dóbr w ruchomości i sumie pieneznej będących, a mianowicie stojących, na jedne tylko szczególnie dzieci moje pierwszego małżeństwa należących i spadłych, ani też byna[j]mniej krzywdzących, lecz zważając i tego pilno, aby jakich potym niechęci i dysensyi nie urosło. Tedy dóbr moich własnych pracą moją i staraniem zahorowanych i przyczynionych, jako się poblizu wyż wyraziło, miłej małżonce mojej, Paniej Helenie z Szwabowskich Ewstachowe[j] Krupskiej, za jej pieczołowanie, wszelkie staranie w chorobie mojej dozieranie i inne wierne i życzliwe affekta przyjacielskie małżeńskie świadczone czwartą część zapisuję, a córkę moją Helenę Kozyrską z matki Szwabowskiej zrodzoną spó[ln]ie z pierwszego małżeństwa dziećmi memi z Juchnowiczowej zrodzonymi do [fol. 77v] równego działu fortuny mej własnej przypuszczam, łączę i wydzielam, zapisuję i w całości do wzrostu lat jej, kędy Bóg obrócić raczy, zachować i postrzegać Panów opiekunów obliguję i obowiązuję. Wyrażam i to, że w kramie żelaznym na Imbarach, w Rybnym końcu, będącym po śmierci Pana Jana Juchnowicza, teścia dobrodzieja mego, pozostałym i *successive* otrzymanym w towarze nalazło się i było siedem tysięcy złotych, gotowej zaś summy talarów bitych dwieście posagowej po Pani Pulcheryjej Juchnowiczówny, matce dzieci moich z onej zrodzonych, wzięte było dwa tysiące złotych, którą wszystką summę immediate specyfikowaną z opatrności Boskiej w całości dochowawszy tymże dzieciom moim pierwszego małżeństwa zapisuję. Dla wiadomości zaś sukcesorów moich i informacji P[anów] Opiekunów, że z tej summy poniżej wyrażonej legacyjom wszystkim moim dość uczynić pogrzeb sprawić i żałobę, za trakt od sztab żelaza Panu Szymonowi Choszkiewiczowi, kupcowi i obywatelowi wileńskiemu, zapłacić a remanencyją summy do podziału zachować mają, która też summa tak

¹ Torn out. One word is missing.

gotowa, jako też w kramach dwóch żelaznych w towarach będąca niżej wyrażonym sposobem wyraża się, to jest tysiąc dwieście talarów bitych we dwóch workach, czterysta talarów bitych w trzecim worku, osmdziesiąt dwa talery bite w czwartym worku, t[rz]ydzieście siedem czerwonych złotych w tymże worku. Cztery tysiące tynfów we czterech workach, szelągami w papierach złotych osmdziesiąt. W kramach dwóch w towarach. W kramie rogowej żelaznej podług rejestru jest summy sie[dem] tysięcy pięćset dwadzieście jeden złotych i groszy [fol. 78] trzynaście. W kramie pod kamienicą Ich M[os]ci[ó]w księży bazylianów Świętej Trójcy także podług rejestru summy jest dwa tysiące siedmset pięćdziesiąt siedem złotych i groszy dwadzieście osm. Dwadzieście pięć beczek soli w domu po złotych dwudziestu, czyni złotych pięćset. W zastawach. Osmnaście grzywien srebra żydowskiego na to należy trzydzieście pięć czerwonych zł[ot]y[ch] po zł[oty]ch siedemnaście i groszy piętnaście, czyni summa zł[ot]y[ch] sześćset dwanaście i groszy piętnaście. Termin tej zastawy do okupienia na Święty Michał w roku terażniejszym przypada. Kwota doszła. Druga zastawa, to jest kubek na gałkach i łyżka srebrna J[ego] M[os]ci Pana Hrehorego Życzewskiego wie czym [s.] J[ego] M[os]ć Pan Stanisław Stefanowicz Wargalowski i na tę zastaw wzięto zł[ot]y[ch] dwadzieście. Trzecia zastaw, obrączka szczerozłota Jej M[os]ci Pani Zakrystowej w złotych złotych sześciu. Czwarta zastawa, P[an]a Józefa Kozła, to jest kuntuszów dwa francuskiego sukna, kamizela kitajkowa i spodnica atłasowa, cytrynowa, na którą zastaw wzięto gotowemi dziesięć talarów bitych i do tego tenże P[an] Kozioł wziął beczkę soli zł[ot]y[ch] dwadzieście jeden. W Borgach od Ich M[os]ciów księży Jezuitów święte[go] Kazimierza należy zł[ot]y[ch] trzydzieście. Od księży Bernardynów za goździe zł[oty]ch osm. Od księdza Zakrystyjana Dominikana konwentu wieleń[skiego] zł[ot]y[ch] dwadzieście cztery i groszy dwadzieście trzy. Od J[ego] M[os]ci Pana Minkiewicza B[urmistrza] W[ileńskiego] zł[ot]y[ch] siedem i groszy piętnaście. Od J[ego] M[os]ci P[an]a Peszyńskiego za dwie sztaby żelaza zł[ot]y[ch] dwadzieście cztery. Za drugą karteczką od tegoż J[ego] M[os]ci zł[ot]y[ch] dwadzieście pięć. Od J[ego] M[os]ci księdza Heraima za karteczką P[an]a Symona Otroszkiewicza com dał goździ guntowych sześć barył po zł[ot]y[ch] jedynastu, należy zł[ot]y[ch] sześćdziesiąt sześć. Od których wszystkich Ich M[os]ci[ó]w pieniądze kredytowane Panom opiekunom łącząc do jeneralnej summy zlecam i daję moc do po[zysk]ania. Teraz zaś wielebny ojcom bazylianom przy cerkwi Świętego Ducha [fol. 78v] w Wilnie będącym, na klasztor Ich M[os]c[ió]w, aby dusze moją pamiętali złotych trzysta legują. Tymże ojcom na pogrzeb ciała mego grzesznego zł[ot]y[ch] dwieście. Także tymże ojcom na sorkousta zł[ot]y[ch] dwieście, kromnikom na kongregacją zł[ot]y[ch] dwieście. Tu dziez za świecy i pracę zł[ot]y[ch] trzysta. Bractwu Krestonośnemu zł[ot]y[ch] sto. Bractwu Miłosiernemu zł[ot]y[ch] sto, temuż bractwu za świece i pracę zł[ot]y[ch] trzydzieście. Do klasztoru Jewińskiego zł[ot]y[ch] pięćdziesiąt. Do Kroń na klasztor zł[ot]y[ch] pięćdziesiąt. Do Kiejdan na klasztor zł[ot]y[ch] pięćdziesiąt. Do Surdek na klasztor zł[ot]y[ch] pięćdziesiąt. Do Połocka do kongregacyi młodzieńskiej

Najświętszej Panny łaskami słynącej w Cerkwi Bohojawleńskiej zostającej zł[o]t[y]ch sto. Do szpitala wileńskiego Świętego Ducha zł[o]t[y]ch pięćdziesiąt. Na klasztor zakonnice mniszek tamże przy cerkwi Świętego Ducha będący zł[o]t[y]ch dwadzieścia zapisuję. Tudzież Pani Gabryjelowej Kurbałowiczowej leguję zł[o]t[y]ch sto i proszę, aby summa oddana była onej do rąk własnych przez P[an]a Damianowicza. Na wyprawę zaś chłopcowi Józefowi, który zmówiony na lat sześć a siódmy z wysług za wierne jego usługi obliguję dać zł[o]t[y]ch trzysta czterdzieście. Drugiemu chłopcowi Teodorowi Hołowaszce, który zmówiony na lat trzy a czwarty z wysług podług kontraktu kontentować obliguję. Tę tedy dyspozycją wyraziwszy tę czynię prekustodycją obowiązując żonę moją miłą i dziatki moje duszę moją po śmierci wszelkimi bogobojnymi uczynkami modlitwami, ubogim jałmużnami, zakupieniem corocznie służby Bożej nie przepomina[ć] podług możności. Po dokończonym zaś życiu moim, ażeby jakowa trudność z okazji litispencyi akcyi przeciwko mnie przez J[ego] M[ości] P[ana] Pawła Macelewicza sekretarza J[ego] K[rólewskiej] M[ości] i pisarza miasta stołecznego Wilna W[iel]m[oznego] Pana w sądach radzieckich wileńskich intentowan[a] nie urosła. Zeznawam podług dokumentów nieboszczyka teścia mego P[ana] Jana Juchnowicza [fol. 79] i jako ja sam wiem dobrze, że żadnych dóbr, tak Jakimowiczowskich, jako i Kopcewiczowskich nie miał i nie najdą się. Przeto supplikuję [do] J[ego] M[ości] P[ana] Macelewicza, pisarza miasta Wilna J[ego] K[rólewskiej] M[ości] P[ana] i żonę i dziatki moich nie turbować, lecz łaskawym protektorem być onym upraszam. Tu konkludując ostatniej woli mojej testament, dziatkom i miłej małżonce mojej obmyśliwam na miejscu moim opiekunów dla obrony zdrowia sierotkiego i ubogiej substancyi, pierwszego najdoskonalszego opiekuna wdów, sierot biorę Boga Przedwiecznego i w Jego Wszechmocną tutelę poruczam i oddaję. Po tym obieram J[ego] M[ości] P[ana] Tomasza Sikorskiego, radcę wileńskiego, za protektora i kuratora żonie mojej miłej. Dziatkom zaś moim sławetnych P[anó]w Andrzeja Juchnowicza i Teodora Łukjanowicza, kupców i obywatelów wileńskich, naznaczam być opiekunami i egzekutorami testamentu. Tak tedy tą ostatnią wolą moją przy dobrym rozumie, dobrych zmysłach i zupełnej pamięci dobrze sobie rozważywszy wszystko zmyślnie i dobrowolnie sprawiwszy jeśliby mię Pan Najwyższy dłużej pożycia mego na tym świecie przedłużył, tedy rząd i władzę nad wszystkimi dobrami mojemi do śmierci mej jako też moc i władzę ten testament, ile razy mnie się będzie podobało, każdego czasu jako chcąc odmienić i inny uczynić wyraźnie sobie zachowuję. Tak tedy zawierając ostatnią tę wolę moją dla lepszej wiary jako ręką moją własną podpisałem. Tak też Ich M[ósc]c[ió]w Panów Pieczętarzów niżej pomienionych o podpisanie rąk do tego testamentu uprosiłem, który podpisali się. Pisan w Wilnie, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego dwudziestego ósmego miesiąca julij dwudziestego siódmego dnia [27 VII 1728]. – Ustnie i oczewisto [fol. 79v] proszony od Pana Austafiego Krupskiego za życia onego do tego opisanego testamentu podpisuję się, Symeon Otroszkiewicz. Ustnie i oczewisto proszony od J[ego] M[ości] Pana Eustachiego Krupskiego, kupca u obywatela mia-

sta Wilna J[ego] K[rólewskiej] M[os]ci za życia onego do tego opisanego testamentu podpisuję się, Samuel Żurobiński *manu propria*. Ustnie i oczewisto proszony pieczętarz od J[ego] M[ości] Pana Eustafiego Krupskiego kupca i obywatela miasta Jego Królewskiej M[ości] Wilna do tego testamentu jako pieczętarz podpisuję się, Jan Burakiewicz *manu propria*.

6. *The last will of Jan Burakiewicz*

Wilno, 3 February 1733

Copy: LVIA, SA 5345, fol. 605–606v. Entry to the court books of Magdeburg 11 Feb 1733

[fol. 605] – W Imię Trójcy Przenajświętszej. Gdy na tym subtunarnym świecie wszystkie rzeczy swojego oczekiwają końca, którym postanowiono w nieomylnym kresie tym objaśnieniem: rozporządź dom swój, tak ja, Jan Burakiewicz, mając to przed oczy swemi, że mnie przyszło na świat urodzić [się], to też zostaje nieomylnie jako przy[j]dzie ten świat pożegnać. Zatym złożony terażniejszym paroksysem, jeżeli mnie Bóg Najwyższy raczy z tego świata rozkazać ustąpić do woli Jego Przenajświętszej stosując się, fortunę moją, jaką mi Bóg Najwyższy dać raczył objaśniam. A naprzód, aby miła małżonka moja Pani Maryanna z Bocewiczów Janowa Giejslerowa, a teraz Burakiewiczowa, [fol. 605v] niczym szkody nie poniosła w swoim wniesieniu. To jest, iż co jeszcze nieboszczyk ś[więtej] pamięci J[ego] M[os]c P[an] Benedykt Bocewicz, burmistrz wileński, mając część kamienicy na Imbarach, tą część po córce swej oddał, ac tandem w różnej substancji sześć tysięcy małżonka moja wniosła i dalsze części nabywszy wniesieniem onej erygować i opatrzyć w kamienicy Giełdzie Wielkiej przyszło. Na której to kamienicy wniesienie małżonki mej zostaje lokowane. Potym dla lepszej erekcyi onej u różnych Ich M[os]c[ió]w Panów kredytorów długi zaciągnąłem, które długi są w registrach ręką moją pisanych wyrażone. Przeto zważając, aby po mojej śmierci, gdy Bóg Najwyższy zechce [mnie] z tego świata zebrać nie było małżonce mej turbacyi i w jej własnym wniesieniu zaszkodzenia prawdziwie wyrażam, że i część swoją własną w tej kamienicy ma i co wniesienia było na sześć tysięcy złotych, to na erekcyją tej kamienicy drugich części wydałem oraz zaciągnąłem długów u Ich M[os]c[ió]w Panów kredytorów na też samą kamienicę, na inne części, oprócz po ojcu żony mojej będącej, wyłożyłem, tedy na onych Ich M[os]ciom Panom kredytorom debita należące lokuję. Takoz, co po świętej pamięci Panu Juszkiewiczzu, radzcy wileńskim, dziadu, fortuna żonie mojej należy, to jako jej własność do dochodzenia wespół z siostrą J[ej] M[os]c Panią Hromowiczową należy. Co zaś do sprawy z Jej M[os]c Panią Hromowiczową zaczętej w sądach burmistrzowskich radzieckich wileńskich, ta jako w kalkulacyi urzędownie ekspedyjowanej wyrażona tak prosequować prawem żonie mej miłej zostawuję i mojej należytości upomnieć

się obliguję podług rejestru ręką moją pisanego i do urzędu oraz stronie Jej M[ości] Pani Hromowiczowej per copiam oddanego w tym, aby Jej M[ości] Pani Hromowiczowa za moje wydatki prawdziwe [fol. 606] co Ich M[ościom] spendowałem żonie mojej wróciła sumieniem obowiązując. Kram mój żelazny zostaje podany pod rejestrem Kazimierzowi Hlizowskiemu, z którego kramu jako jest zmówiony, ma zdać rachunek, jeśliby mię Bóg Najwyższy śmiercią dopuścił, a lata swoje zadość uczynieniem podług umowy wolno będzie onemu, jako chcąc terminować, a gdyby małżonka moja do terminu wyjścia umówionych lat chciała konserwować i kram trzymać, to onemu w umowie mojej, jeżeli będzie życzliwie i sprawiedliwie służył zadość uczyni. Na ostatek we wszystkim duszę moją aby raczyła ratować zwyczajnie mi ofiarami i nabożeństwami obowiązując miłą małżonkę moją. Za opiekunów i protektorów miłej małżonki i córce mojej Teresie Burakiewiczównie upraszam Ich M[ości] w Panów Symona Żurobińskiego i Jana Łęczyckiego, którzy Ich M[ości], aby raczyli protekcją swoją prodesse we wszystkim upraszam. Żegnaj miłą małżonkę moją i córkę moją, wszelkie błogosławieństwo aby Bóg Najwyższy wlewał życze oraz żegnaj czeladkę moją a przepraszam w czym bym się naprzykrzył aby odpuścić dla miłości Bożej raczyli. Żegnaj wszystkich przyjaciół najmilszych moich jako najpokorniej upraszając a ten łaskawy respekt gdyby w czym obraziłem Ich M[ości]w raczyli darować. A ja z mej życzliwości wszystkim moje naprzykrzenia com ponosił kondeniuję. Pisan w Wilnie. Roku tysiąc siedmsetnego trzydziestego trzeciego, miesiąca february siódmego dnia [7 II 1733]. – Jan Burakiewicz ręką swą. Ustnie i oczewisto proszony pieczętarz od sław[etnego] P[an]a Jana Burakiewicza do tego testamentu jako pieczętarz podług prawa podpisuję się Kazimierz Józef Niemonowicz *manu propria*. Ustnie i oczewisto proszony pieczętarz od sław[etnego] Pana Jana Burakiewicza, kupca i obywatela wileńskiego, [fol. 606v] do tego testamentu podług prawa podpisuję się Tomasz Michał Sikorski ręką własną. Ustnie i oczewisto proszony pieczętarz od J[ego] M[ości] Pana Jana Burakiewicza, kupca i obywatela wileńskiego, do tego testamentu podług prawa podpisuję się Stanisław Stepanowicz Wargalowski. Ustnie i oczewisto proszony pieczętarz od J[ego] M[ości] Pana Jana Burakiewicza do tego testamentu jako pieczętarz podług prawa podpisuję się Teodor Pszczolko.

7. *The last will of Jan Kossobucki*

Wilno, 29 November 1737

Copy: LVIA, f. 610, ap. 3, b. [no.] 236, fol. 1–10. Extract from the council books of Vilnius of 19 Dec 1737; entry to the books: LVIA, SA 5346, fol. 778–783v.

[fol. 3v] W Imię Ojca i Syna i Ducha Świętego, niech się stanie ku wiecznej pamięci. Amen. Od wzięcia^m sobie rozumu miałem to każdego czasu na bacznej

^m In the text “zwięcia”.

pamięci, iż w młodym lub pożyłym wieku, kiedy tedy nie wiedząc dnia i godziny pewnej trzeba ducha mego Miłosierdziu Boskiemu a ciało ziemi z niej stworzone oddać. Zaczyn, gdy dopiero zostając obłożnie chorym i spodziewając się wprzó[d] śmierci, daj Panie JEZU szczęśliwej, niż dalszego żywota, gdy jeszcze Pan Bóg uży-
 cza zdrowy mieć rozsądek, aby to z woli Jego [fol. 4] świętej, nie z żadnej successyi po dobrodziejach rodzicach moich, bliskich krewnych pogotowiu dalekich, lecz po wysługach z pracy szczyrej mojej przez podściwe staranie jaką taką Zbawiciel mój wypracować sumkę dał, z której jeszcze będzie należało kredytorom moim w Bogu wilebnym Ich M[ościom] Ojcom grekoruskim prawosławnym wileńskim przy cerkwi Ś[więtego] Ducha zostającym, co się niżej wyrazi, aby zadość się stało pomienionym Ich M[ościom] i res[z]tę pozostałej substancyi pragnę uczynić dyspozycją według mojej dobrowolnej woli i dyspozycyi przy stałej pamięci na tym testamentalnym wyrażeniu, tak jak sam chcę, bo nie inaczej. Ponieważ, kto by ony chciał rujnować, brat mój, siostra rodzona i bliskie kolligaty a pogotowiu dalecy, takich na straszny Sąd Boży powoływam i winni będą o sprzeciwienie mej własnej nieprzymuszonej woli i dyspozycyi, jako nie spadkiem nabytej, tylko krwawym i prawym mym staraniem fortuny. Jakoż polecając powtórnie miłosierdziu nieprzebranemu Boskiemu duszę moją przyczynie [fol. 4v] Niepokalanej Najświętszej MARIEJ Pannie Obronicielce wszystkich grzesznych do niej uciekających się i instancyi wszytkich Świętych, aby łaskawy Pan Bóg i Sędzia litościw był mnie grzesznemu, czynię takową ostatnią moją wolę testamentową dyspozycją, jako to swoim porządkiem wyrazi się. A naprzód wyrażam Ich M[ości]c[ió]w, którzy mnie zostali winni. U J[ego] M[ości] Pana Piotra Hoppanowicza na Wicinie jest mego towaru, za gotowe kupionego według awsuⁿ i kontraktu oddanego do pozyskania J[ego] M[ości] Panu Andrzejowi Paszkiewiczowi złotych dwa tysiące czterysta siedmdziesiąt trzy i groszy dziesięć. J[ego] M[ości] Pan Teodor Pszczołka za ołów winien złotych sto osiemdziesiąt jeden i groszy piętnascie. Żyd Meier Blacharz na łańcuszki złotych szesnaście. Żyd Zelko Blacharz na sznurówkę złotych trzydzieście dwa, na spodnicę z galonem i czapkę złotych piędziesiąt osi[e]m, na pierścionek i puszczkę za cztery beczki soli złotych siedymdziesiąt dwa, Żydówka Szmerlowa [fol. 5] winna złotych sześćdziesiąt, Żyd Abramko reszty złotych dziewiętnascie i groszy dziesięć. Żydówka na Szklannej ulicy, na rogu za sól złotych trzydzieście sześć. P[an] Jakub sługa J[ego] M[ości] Pana Minkiewicza, bur[mi]strza wileńskiego, rachując się w Pańskim interesie został winnym złotych sto pięćdziesiąt trzy i groszy dwa. P[an] Krzysztof Sinkiewicz, solennik, za olej złotych dwieście szesnaście i gorszy dwadzieścia. Pan Bartłomiej Adamowicz, solennik, za sól złotych sto osim. Pan Łukasz Walukiewicz za sól i olej złotych czterysta dziewiędziesiąt pięć i groszy dwadzieście. P[an] Matielewicz [?], solennik, za sól złotych sto czterdzieście cztery, Żyd Dawidek za stali baryłkę złotych czterdzieście, Żydówka Maryan z porachunku reszty złotych sto czterdzieście. P[an] Zubiec, kupiec mohylewski, na oblig złotych sześćdziesiąt. J[ego] M[ości] P[an] Tomasz Jezny z porachunku złotych cztery-

ⁿ Probably "auscug" meaning "extract".

dzieście siedm i groszy sześć. P[an] Andrzej Grzegorzewski solennik za olej złotych [fol. 5v] dziewiędziesiąt sześć i groszy dwadzieścia. J[ego] M[ości] Pan Stanisław Jurewicz złotych sto dwadzieścia osiem. Jej M[ości] Pani Sabatowiczowa za dwie beczki soli złotych trzydzieście sześć. J[ego] M[ości] Pan Jan Chojnowski z porachunku został winien złotych siedmset czternaście. J[ego] M[ości] Pan Paweł Chojnowski gotowemi winien złotych siedemdziesiąt sześć. Tenże J[ego] M[ości] za korzenie złotych osimdziesiąt sześć. U Żydów Idela i Indy Izraelowiczów na oblig jest summy złotych dwa tysiące siedmset dziewiędziesiąt i jeden. Inne długi ominąwszy, które spisałem na osobliwym rejestrze, wyrażam, co się znajduje w domostwie moim. A naprzód w kramie mojej, co wziął do spłacenia na półtora lata Pan Hrehory Wierzbowski jest summy złotych dwa tysiące siedmset jedynastcie. Naczynie w browarze kosztuje złotych czterdzieście, kocioł kosztuje złotych czterysta. Stali sześć baryłek i pół, za które złotych dwieście osimdziesiąt, konopi beczek trzy po złotych trzynaście czyni złotych trzydzieście dziewięć, [fol. 6] soli beczka jedna złotych siedmnaście, kos piętnaście po tynfowi czyni złotych dziewiętnaście, cyny sztuk dwadzieście trzy złotych piędziesiąt, pas sukieski [?] złotych czterdzieście, ubiory karmazynowe z galonem złotych piędziesiąt sześć. Inny sprząd^o domowy oddaję do dyspozycyi Ich M[ości]c[ió]w P[anów] egzekutorów testamentu niżej wyrażonych, za którą sumkę, że Pan i Zbawiciel mój dał mnie to zahorować nieskończone dzięki Jego miłosierdziu czyniąc. Wyrażam to, że jestem winny Ichmościom O[jcom] zakonnikom grekoruskim prawosławnym wileńskim na oblig dany, co w pilnej mej potrzebie, gdy miałem kalkulacje z J[ego] M[ości] Panem Bohdanowiczem w miesiącu przeszłym oktobrze pożyczyłem złotych dwa tysiące, mają tę sumę odebrać po [s]przedaniu tych towarów, które są u J[ego] M[ości] Pana Hoppanowicza, przez J[ego] M[ości] Pana Paszkiewicza lub kogo sami ojcowie zechcą, odrzuciwszy dług pomieniony Ich M[ości]c[ió]m ojcom grekoruskim prawosławnym, a więcej że nikomu nie jestem winny wzywam na pomoc Pana i Stwórcy mego, przed którym sprawiedliwie stanąć chcę. [fol. 6v] Iż chociażby jaki mój znalazł się oblig, opis czy skrypt to stać się musiało, iż za oddaniem summy przepomniałem odebrać. Wszystkie takowe pretensyje, że będą niesłuszne straszliwy na takich Sąd Boży przypominając kassuję i supplikuję nie przyjmować. Resztę tedy summy mojej w takowej zostawuję dyspozycyi. Dusza moja grzeszna, aby miała pomoc przez Liturgie Święte, nie tylko po odłączeniu od ciała, lecz póki Cerkiew nasza prawosławna w Wilnie będzie, na tydzień bywała służba Boża, także za pogrzeb ciała mego w tejże cerkwi według porządku chrześci[j]ańskiego leguję za to klasztorowi prawosławnemu grekoruskemu przy cerkwi Świętego Ducha złotych dwa tysiące kurrency polskiej. Sama cerkiew święta, że siła potrzebuje reperacyi, ja z mej możności na wspomóżenie z ewangelicznym datkiem daję, co z woli Bożej mam, złotych dwa tysiące. Te cztery tysiące złotych wypłacone być mają z reszty od summy u J[ego] M[ości] Pana Hoppanowicza w towarach będącej, także z kramy wziętej przez Pana Hrehorego Wierzbowskiego na spłacenie

^o „Sprzęd”.

i z pozostałej gotowej [fol. 7] summy Ich M[os]c[io]m Pannom mniszkom prawosławnym przy tejże cerkwi grekoruskiej wileńskiej zostającym, aby w sieroctwie swoim, jaką taką mieli prowizyją z kwoty legując złotych tysiąc, i ta summa z gotowizny niech będzie wypłacona przy obligacyi, aby za duszę moją ustawicznie Boski majestat błagali. Bractwu pod tytułem Najświętszej Panny Sokalskiej i Ś[więtego] Jana Ewangelisty, to jest mojej przysięgłej konfraterni, aby według swojej powinności assistowali przy kondukcie, pogrzebie i w wieczny wpisali pominnik legując złotych tysiąc dwieście sześćdziesiąt sześć i groszy dwadzieście, i tę summę mają z pewnych długów odebrać, obligując Ich M[os]c[io]w, gdyby ta summa nie poszła przez ręce, lecz z prowizyi, coroczna, wieczna jaka mogła być pamiątka w lampie oliwnej, czy w innym obmyśleniu. Bractwu studenskiemu pod tytułem Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Panny legując złotych trzysta, która summa upraszam, aby nie poszła w zginienie, lecz żeby coroczna prowizya na fest Niepokalanego Poczęcia MARYEJ Panny dochodziła. Bractwu miłosiernemu legując [fol. 7v] złotych trzysta, których Ichmościów obliguję, aby za tę summę jaka była pamiątka lub z prowizji pewnej, Święto Świętego Mikołaja bywało przyozdobione. Bractwu Krestonosnemu legując złotych trzysta, na tę pamiątkę, aby tak roczne obejście pogrzebu Pańskiego z kwoty przyozdabiało się, jako i w pominnik swój bracki wpisali. Wielebnym ojcom zakonnikom grekoruskim przy cerkwi Ś[więteg]o Ducha będącym w Wilnie, na dwunastu, na ich zakonne potrzeby każdemu po pięćdziesiąt złotych, legując złotych sześćset. J[ego] M[os]ci Panu Michałowi Kossobuckiemu, bratu memu rodzonemu, nie z jakiej wziętej sukcesyi po moich dobrodziejach rodzicach, jako samym dobrze wiadomo, jeno z pracy mej własnej i miłości braterskiej legując tyńfów tysiąc. Tę summę będzie odbierał roczną ratą od Żydów i Iddy Izraelowiczów [s.] do wy[j]ścia tej summy. Do Jewia na reperacyją cerkwi i na sorokoust legując złotych trzysta, do Kroń na sorokoust i na pominnik legując złotych sto. Do Surdek na sorokoust i na pominnik zapisuję złotych sto. Babkom na szpital prawosławny przy cerkwi Świętego Ducha [fol. 8] będący legując złotych czterysta, upraszając Ichmościów Panów starostów, aby z tych pieniędzy coroczna prowizya dochodziła, to jest połowa onym dzielić, przypominając, aby za duszę P[ana] Boga prosili a połowę dla zimy drwami onymi dochodziła. Na potrzeby wszystkie pogrzebu mojego nie więcej zapisuję jako złotych osmset, lecz nie czyniąc zbytków, co miernie wydają i zostanie reszty obrócić na sierot i ubogich. Prokopowi dzwonnikowi i Daszkiewiczowi przy cerkwi wileńskiej prawosławnej Świętego Ducha zostającym, aby za duszę moją Pana Boga prosili zapisuję złotych czterdzieście. Do kongregacyi przysięgłej mojej pod tytułem Najświętszej Panny Sokalskiej i Świętego Jana Ewangelisty sukna francuskiego, co kupiłem był dla siebie na dwa kuntuszy na świecy legując, także i żupan mój zielony atlasowy na stychar i srebro na lampeczki do lampy wielkiej, które to srebro jest zapieczętowane we woreczku legując i zapisuję. Chłopcowi memu Bazylemu Dzidrychowiczowi za jego mnie wierne usługi przez lat półczwarta chłopięce dostać się ma [fol. 8v] kuntusz perłowy, żupan tabinkowy, kuntusz stary karmazynowy, pas sakieski niebieski, ubiory, boty

służącym, parobkom, winnikowi i posługaczowi z[e] [s]przedanej wódki, Ich M[os]c[io]m Panowie egzekutorowie tego testamentu zapłatę uczynią. Inne moje gospodarskie naczynia lub fanty znajdujące się mają pomiarkować ciż Ich M[os]c Panowie egzekutorowie i obrócić częścią na klasztor prawosławny, częścią na ubogich i sierot. Po takowej uczynionej mej testamentowej dobrowolnej przy dobrej pamięci i stałym rozsądku dyspozycyi, powtórnie duszę moją grzeszną miłosierdziu nieogarnionemu Boskiemu oddaję, a ciało me śmiertelne ziemi, jako z ziemi, poruczam, które po pogrzebie w sklepie konfraterni pod tytułem Świętego Jana Ewangelisty ma być położone. I aby ten mój testament miał walor Ich M[os]c[ió]w Panów egzekutorów, jakem ustnie obligował, J[ego] M[os]ci Pana Bernarda Lorettego, radzcę wileńskiego, mego osobliwego dobrodzieja, J[ego] M[os]ci Pana Antoniego Dorofie[je]wicza, J[ego] M[os]ci Pana Samuela Żurobińskiego, moich miłościwych Panów i dobrodziejów. Tak i tu wyrażam obligując Ich M[os]c[ió]w o pilne [fol. 9] egzekutorstwo, tego testamentu. Co wyraziłem przez prawdziwe moje prace zebraną sumkę nie z jakiej sukcesyi, to i znowu ponawiam oświadczając się przed Panem i Zbawicielem moim, przed którym stanąć pragnę, że nikomu nie jestem winny, wszystkich uspokoiłem i lubo przy schyłku życia mego, mam z czopowego o wino turbacją, to wcale cierpię niewinnie, bo wino J[ego] M[os]c Pan Paweł Chojnowski [s]przedał pięć beczek Jej M[os]c Pani Sielawinej z Łukiszek nie z mojej rezydencji, a ja tyl[k]o kawentem do odebrania tej summy byłem. A co [s]przedałem jeden okset wina J[ego] M[os]ci Panu Jurewiczowi, to już od roku miałem w piwnicy jeszcze przeszłej tenuty, to J[ego] M[os]ci Pan Jurewicz uspokoił. Tedy ja [przed] najwyższym mym [Panem]^p Stwórcą świadczę się, że nie jestem za to i za inne rzeczy Ich M[os]c[iom] winien. Na co o zeznanie J[ego] M[os]ci Pana Chojnowskiego i Jej M[os]c Panią Sielawinę pod juramentem upraszam. Wyż namienioną moją pracowitą sumę, jak tu na tym testamencie dysponowałem, tak chcę mieć i gdyby co nie stawało do ekspens, daję moc Ich M[os]c[io]m Panom egzekutorom pomiarkować według swego dobrego niezawodnego pomiarkowania, a Ich M[os]c[ió]w Ojców grekoruskich obliguję, aby na ten czas potrzebny na ekspensa pogrzebowe dali talarów bitych pięćdziesiąt czyli czterdzieście. O co ustnie upraszałem i deklarowali uczynić. Więcej nieszerząc^q się w piśmie i poruczając sumieniu [fol. 9v] Ich M[os]ciów P[anów] Egzekutorów dobrze ode mnie tak tu, jako i ustnie informowanych, sam potrzezie [s.]^r Miłosierdziu Bożemu oddaję się przyczynie Niepokalanie Poczętej MARYJEJ Pany i Świętym mym Patronom. A do tego dobrowolnego testamentu przy ustnie i oczewisto uproszonych Ich M[os]c P[anów] pieczętarzów i przy uproszonym przyznaniu urzędowym ręką własną podpisuję się. Dat w Wilnie, roku Pańskiego tysiąc siedmset trzydziestego siódmego, m[ie]s[ią]ca novembra dwudziestego dziewiątego dnia. – Jan Kossobucki ręką mą własną do tego dobrowolnego testamentu przy uproszonych pieczęta-

^p A few letters missing.

^q The way it appears in the text.

^r The way it appears in the text.

rzach podpisuje się. Ustnie i oczewisto proszony pieczętarz do tej ostatniej dobrowolnej testamentowej dyspozycji J[ego] M[ości] Pana Jana Kossobuckiego od J[ego] M[ości] samego przy dobrej stałej myśli i zdrowym rozsądku, tak przy oświadczeniu się przez pracę swoją nabytej fortuny, jako przez swoją nieprzymuszoną wolą eksdwydowanej oraz przy zeznaniu J[ego] M[o]ściny, że nikomu nie jest winnym kassując wszelkie zaległe obligi, karty, do tego tedy testamentu według prawa podpisuję się pierwszy pieczętarz Andrzej Tołokoński Paszkiewicz. Ustnie i oczewisto proszony od J[ego] M[ości] Pana Jana Kossobuckiego do tej ostatniej testamentowej dyspozycji jako pieczętarz podług prawa podpisuję się Józef Szyszko. Ustnie i oczewisto proszony od J[ego] M[ości] Pana Jana Kossobuckiego do tej ostatniej woli i dyspozycji testamentowej jako pieczętarz podług prawa podpisuję się Piotr Żurobiński. Ustnie i oczewisto proszony od J[ego] M[ości] Pana Jana Kossobuckiego do tej ostatniej woli i dyspozycji testamentowej jako pieczętarz podług prawa podpisuję się Teodor Łukianowicz. Ustnie i oczewisto [fol. 10] proszony od J[ego] M[ości] Pana Jana Kossobuckiego do tej ostatniej woli testamentowej, woli i dyspozycji, jako pieczę[ta]rz podług prawa podpisuję się Ignacy [St]orumowicz. Ustnie i oczewisto proszony od wyż wyrażon[ego] do tego testamentu jako pieczętarz podpi[suje] się Aleksand[e]r Tomiłowicz. Ustnie i oczewisto proszony od wyż pomienionej osoby podług prawa do tego testamentu jako pieczętarz podpisuję się Gabriel [...]telnicki.

8. *Jan Kossobucki's obligation for the brotherhood of St. John the Evangelist*

[Wilno, 1737]

Copy: LVIA, f. 610, ap. 3, b. [no.] 236, fol. 1-1v.

[fol. 1] Ja niżej na podpisie wyrażony czynię wiadomo tą moją dobrowolną a nieprzymuszoną kartą daną Ich M[ościom] Pano[m] kongregacjom przy cerkwi Zesłania Świętego Ducha zostający[m], pod patronstwem Ś[więtego] Jana Ewangelisty patrona mego, pod którego i ja zostają protekcją, na to, iż z woli Pana Boga mojego w ciężkiej chorobie będąc umyśliłem za duszę swoją teży Kongregacyi jako taką pamiątkę uczynić z pracy prawdziwej rąk moich, nie innym sposobem zebrane[go] [...]s t[estamen]tem^t tyńfów t[y]siąc spełna, które te tyńfów tysiąc lubo w testamencie Ich M[o]ść P[anowie] Egzekutorowie ode mnie uproszeni położyli, że z pewnych długów ma być wypłacone do kongregacyi. Ale, że ja niżej wyrażony uważywszy wszelkie okoliczności, że Ich M[ość] Panowie kongregacjom przy swoich zabawach zostając nie mogą mnie sposobnego czasu do odbierania tych długó[w] za wyrażoną w testamencie legacją do kongregacyi, za czym znalazłszy takie remedyjum daję moc Ich M[ościom], ażeby podług woli

^sThe page is abraded on the folding line. Several words are missing.

^tAlmost the whole verse has been torn out.

mojej własnej wzięwszy w protekcyję swoją Pana [H]rehorego Wierzbowskiego, jako sodalesa teje kongregacyi [...]^u, zważając na wierne usługi i statek jego, dałem do spłacenia towaru moje własne w kramie pod wójtową kamienicą od daty w kontrakcie wyrażonej za półtora lata wypłacić summę w towarach będącą, to jest złotych dwa tysiące siedmset jedynaście na trzy raty rozłożywszy. Z których to dwóch tysięcy siedmset jedynastu złotych mają najpierwiej odebrać legacyją do kongregacyi należącą a resztę zostającej summy ma wypłacić wyż pomieniony Pan Hrehory Wierzbowski Ich M[ościom] księżom bazylianom przy cerkwi Świętego Ducha zostającym, a Ich M[ość] Panowie tak egzekutorowie jaki Ich M[ość] księży bazylianie nie mają żadnej pretensyi mieć aż do wyjścia terminu, a po wyjściu terminu odeb[ra]wszy należytość mają dać kwitacyją a *inquantum* by mieli czynić jakiegokolwiek przeszkody Panu Hrehoremu Wierzbowskiemu, albo podstępkiem tako mimo własnej woli mojej takowych na straszny Sąd Boski zapożyczam i onemu pozwalam wespół z Ich [s.] Panami kongregastami różne sposoby wynajdować, czy to u sądu jakiego, czy w protekcyją ja[ką] [?] mocną udać się [fol. 1v] pozwalam. Na co dla lepszej wiary ręką mą własną po[dp]isuję się zaproszonemi ode mnie pieczętarzami. Jan Kossobucki.

^u One word is missing.

DOKUMENTY PRZEDŚMIERTNE PRAWOSŁAWNYCH I UNICKICH
MIESZCZAN WILNA Z PIERWSZEJ POŁOWY XVIII WIEKU

Streszczenie

Słowa kluczowe: testamenty, rejestry, inwentarze, Cerkiew Prawosławna, Cerkiew Unicka, zapisy religijne, prawo spadkowe, pogrzeby, bractwa religijne

Edycja dokumentów przedśmiertnych, tj. testamentów, rejestrów, zobowiązań finansowych, towarzyszących aktom ostatniej woli sporządzonych przez mieszczan wileńskich z pierwszej połowy XVIII w. została zarzucona przez historyków w ostatnich dziesięcioleciach XIX w. Brak eksploracji źródeł wileńskich sprawia, że słabo znamy tę część mieszkańców stolicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Wśród prezentowanych poniżej dokumentów znalazły się testamenty czterech prawosławnych mieszczan Wilna: Gabriela Chilimonowicza, Jana Juchnowicza, Eustachego Krupskiego, Jana Kossobuckiego oraz unity Jana Burakiewicza. Testamentowi J. Juchnowicza towarzyszył rejestr ruchomości, który pełniej pokazuje stan majątku testatora i stanowi rzadki „komplet” dokumentów przedśmiertnych prawosławnych mieszkańców Wilna z pierwszej połowy XVIII w. Testament Jana Kossobuckiego został opublikowany z potwierdzeniem zapisu dokonanego na rzecz kongregacji św. Jana Ewangelisty działającej przy cerkwi św. Ducha w Wilnie. Drukowane dokumenty pokazują relacje rodzinne mieszczan i spadkobranie przeprowadzone na podstawie praw-

wa magdeburgskiego. Dostarczają informacji nie tylko o statusie majątkowym testatorów w mieście nękany przez wojnę, pożary i epidemie, lecz także pokazują ich postawy wobec tych zagrożeń. Dokumenty przedśmierne ukazują wileńskich mieszczan wyznających prawosławie i unię jako przywiązanych do swej religii i wspomagających ją materialnie.

VOR DEM TOD AUSGEFERTIGTE DOKUMENTE
ORTHODOXER UND UNIERTER BÜRGER WILNAS
AUS DER ERSTEN HÄLFTE DES 18. JAHRHUNDERTS

Zusammenfassung

Schlüsselbegriffe: Testamente, Verzeichnisse, Inventare, orthodoxe Kirche, unierte Kirche, religiöse Stiftungen, Erbrecht, Bestattungen, religiöse Bruderschaften

Die Edition von vor dem Tod ausgefertigten Dokumenten, d.h. Testamenten, Verzeichnissen, finanziellen Verpflichtungen, welche den Akten des letzten Willens hinzugefügt wurden, die von Wilnaer Bürgern in der ersten Hälfte des 18. Jahrhunderts aufgesetzt wurden, wurde von den Historikern in den letzten Jahrzehnten des 19. Jahrhunderts aufgegeben. Die mangelnde Aufarbeitung der Wilnaer Quellen hat dazu geführt, dass wir diesen Teil der Einwohner der Hauptstadt des Großfürstentums nur schlecht kennen. Unter den hier präsentierten Dokumenten befinden sich die Testamente von vier orthodoxen Bürgern Wilnas: Gabriel Chilimonowicz, Jan Juchnowicz, Eustachy Krupski, Jan Kossobucki, sowie des unierten Jan Burakiewicz. Dem Testament von Jan Juchnowicz war ein Immobilienverzeichnis beigelegt, welches den Besitzstand des Erblassers umfänglich aufzeigt und einen selten anzutreffenden „Komplettsatz“ vor dem Tod ausgefertigter Dokumente von orthodoxen Bürgern Wilnas aus der ersten Hälfte des 18. Jahrhunderts darstellt. Das Testament von Jan Kossobucki wurde zusammen mit der Bestätigung einer Stiftung für die Bruderschaften des Hl. Johannes Evangelista bei der orthodoxen Heiliggeistkirche in Wilna veröffentlicht. Die gedruckten Dokumente zeigen die familiären Beziehungen der Bürger und die Erbnahme auf der Grundlage des Magdeburger Rechts. Sie liefern Informationen nicht allein zum Besitzstand der Erblasser in einer von Krieg, Feuersbrünsten und Epidemien gebeutelten Stadt, sondern sie zeigen auch ihre Einstellung diesen Bedrohungen gegenüber. Die vor dem Tod ausgefertigten Dokumente stellen Wilnaer Bürger orthodoxen und unierten Bekenntnisses als ihrer Religion verbunden und sie materiell unterstützend vor.